

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 85

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 85*

AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA

CURRENT TOPICS IN AGRICULTURAL ECONOMICS

HELSINKI 1981

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen

TIEDONANTOJA N:o 85

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland

RESEARCH REPORTS, No. 85

A J A N K O H T A I S T A M A A T A L O U S E K O N O M I A A

CURRENT TOPICS IN AGRICULTURAL ECONOMICS

HELSINKI 1981

ISBN 951-9199-87-X

He]sinki 1981, Valtion painatuskeskus

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
Seppo Aaltonen: Elintarvikkeiden hintatuen vaikutukset Ruotsissa	1
Risto Hänninen: Maatalouden merkitys korostunut Egyptissä	10
Juhani Ikonen ja Kalevi Hemilä: Havaintoja Puolan maataloudesta	19
Seppo Suokko, Erik Haggrén ja Lauri Kettunen: Matkakertomus vierailusta Neuvostoliittoon	29
Matias Torvela: Investointi- ja tuotantokustannusten alentaminen edellytys maatalouden kannattavuudelle	40

ELINTARVIKKEIDEN HINTATUEN VAIKUTUKSET RUOTSISSA

Seppo Aaltonen

Ruotsissa toteutettu elintarvikkeiden hintatuki on lisännyt maataloustuotteiden kulutusta, hidastanut kuluttajahintojen nousua sekä vähentänyt varsinkin lapsiperheissä elintarvikkeisiin kohdistuvia menoja. Myönteisistä vaikutuksistaan huolimatta harjoitettu hintapolitiikka on nyt ajautumassa ahdinkoon valtiovallan supistaessa voimakkaasti hintatukea. Maatalouden kehitysnäkymät Ruotsissa riippuvatkin paitsi yleisestä taloudellisesta kehityksestä, ratkaisevasti myös siitä, millaisia hintatukeen liittyviä ratkaisuja lähivuosina tehdään.

1. Taustaksi

Maataloustuotteiden kuluttajahinnat määräytyivät Ruotsissa vielä 1960-luvulla perustuen maatalouden tuotantokustannuksiin, joihin lisättiin jalostuksen ja kaupan osuudet. Maataloustuotteiden hintakehitys oli melko hidasta 1960-luvulla, mutta tilanne muuttui vuosikymmenen vaihteessa. Yleinen hintakehitys nopeutui ja kun vielä maatalouden tulokehityksen osalta sovitettiin sen mukauttamisesta yleiseen palkkojen kehitykseen, aiheutti tämä sen, että maataloustuotteiden kuluttajahinnat olisivat nousseet yleistä inflaatiövauhtia noudattaen.

Maataloustuotteiden kuluttajahintoihin kohdistuvan korotuspaineen ollessa odottamattoman voimakasta toteutettiin vuosina 1971 ja 1972 erityistoimenpiteitä hintojen nousun hillitsemiseksi. Tilapäisillä hintarajoituksilla ja tehostetulla hintavalvonnalla ei ollut kuitenkaan toivottua vaikutusta. Siksi Ruotsin hallitus päätti vuoden 1973 alusta toteuttaa järjestelmän, jonka puitteissa peruselintarvikkeita tuetaan valtion varoin ja samalla toteutetaan kuluttajahintojen hintasulku.

Käytännössä kuluttajahintojen hintasulku merkitsi sitä, että maataloustuotteiden tuottajahintojen korotusten edellyttämä kuluttajahintojen korotus maksettiin osittain tai kokonaan valtion varoista, millä keinoin kuluttajahintatason nousua pyrittiin hillitsemään. Järjestelmän käyttöönottoa perusteltiin nimenomaan lapsiperheiden ja matalapalkkaisten toimeentulovaikeuksilla elintarvikkeiden hintatason noustessa nopeasti (SVENSSON 1980, s. 3-4).

2. Hintatuen kehitys

Kun päätös peruselintarvikkeiden kuluttajahintojen tuesta tehtiin, ei osattu ennakoida niin nopeaa yleistä hintatason nousua, mikä tapahtui varsinkin 1970-luvun puolivälissä ja sitä edeltäneinä vuosina. Kun hintatukeen käytettiin valtion varoja järjestelmän ensimmäisenä voimassaolovuotena runsaat 400 milj. kruunua, oli vastaava tuki vuonna 1980 jo määrältään noin 3 650 milj. kruunua. Mainittu tuki on kohdistettu nimenomaan seuraaville tuotteille: sianliha, naudan- ja vasikanliha, siipikarjanliha, kulutusmaito, juusto, kerma sekä leipävilja. Ruotsissa subventoidaan myös muita tuotteita (maitojauhe, hevosenliha, peruna), mutta tuen ollessa vähäistä näitä tuotteita ei ole otettu huomioon tässä tarkastelussa (SVENSSON 1980, 1981a).

Hintatukea lisättiin melko nopeassa tahdissa aina vuoden 1980 puoliväliin saakka. Tällöin hallituksen ns. säästöpaketin yhteydessä sovittiin elintarvikkeiden hintatuen supistamisesta vuoden 1981 alusta lähtien 250 milj. kruunulla, lokakuussa 1981 300 milj. kruunulla ja vuoden 1982 alussa edelleen 500 milj. kruunulla. Tämä luonnollisesti merkitsee huomattavia kuluttajahintojen korotuksia; onkin arvioitu, että peruselintarvikkeiden vähittäishinnat nousevat vuoden 1981 alusta ensi vuoden puoliväliin mennessä noin 40 %. Hintatuen näin nopea purkaminen osoittautuikin vaikeaksi tehtäväksi, mikä johtaa epäilemättä kulutuksen laskuun sekä viljelijöiden taloudellisiin tappioihin. Tuottajat vaativatkin valtiolta tukea naudan- ja sianlihan viennille viljanviennissä vallitsevan käytännön mukaisesti. Toi-

saalta esimerkiksi juuston osalta kulutuksen lasku ei vaikuttane paljoa kotimaiseen tuotantoon, sillä juuston tuontia on mahdollista supistaa.

3. Hintatuen jakaantuminen

Maksetusta hintatuesta noin 95 % kohdistui vuonna 1980 neljälle peruselintarvikkeelle: kulutusmaidon osuus oli 54 %, sianlihan 17 %, naudan- ja vasikanlihan 16 % ja juuston 8 %. Taulukossa 1 on esitetty eräiden elintarvikkeiden kuluttajahinnat, hintatuki sekä sillä aikaansaatu suhteellinen hintatason alentuminen (SVENSSON 1981a, s. 57).

Taulukko 1. Eräiden elintarvikkeiden hintatuki tammikuussa 1981.

	Kuluttaja-hinta	Hintatuki	Kuluttajahinta ilman tukea	Saavutettu hinnaanlennus, %
Kulutusmaito (kr/litra)	2.74	1.79	4.53	40
Juusto (kr/kg)	27.80	3.31	31.11	11
Sianliha (kr/kg)	29.10	3.09	32.20	10
Naudan- ja vasikanliha (kr/kg)	40.48	7.17	47.65	14
Siipikarjanliha (kr/kg)	18.70	0.93	19.63	5
Vehnäjauhot (kr/kg)	3.23	0.20	3.42	6

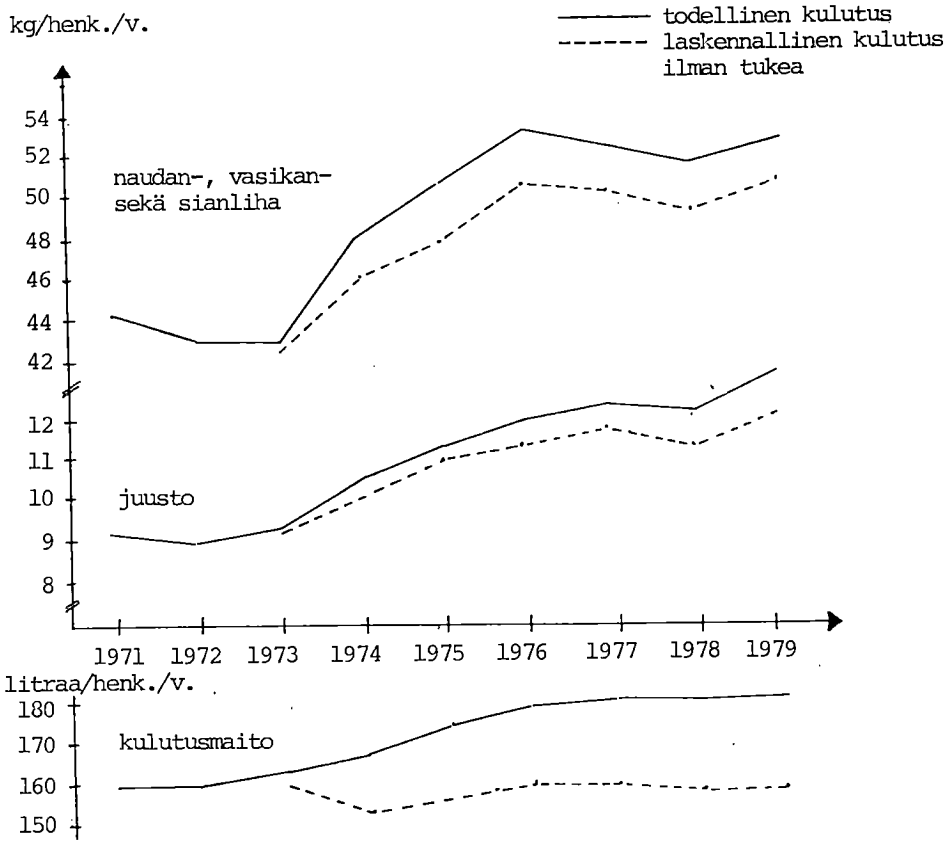
Hintatuen avulla on pystytty ratkaisevasti alentamaan paitsi kulutusmaidon, myös juuston ja lihan kuluttajahintoja. Kun kuluttajahinnat kohosivat Ruotsissa vuosina 1972-79 keskimäärin 8.9 % vuodessa, nousivat hintasäännöstelyn piirissä olevien maataloustuotteiden kuluttajahinnat keskimäärin 7.9 % vuodessa. Hintakehityksessä on suuria vuosittaisia eroja riippuen siitä, miten paljon valtion varoja on lisätty hintatukeen. Elintarvikkeiden hintatuen ansiosta maataloustuotteiden hintakehitys on kuitenkin saatu vuosittain pysymään yleistä hintakehitystä hitaampana. Tilanne oli päinvastainen ennen hintatuen toteuttamista, esimerkiksi vuosina 1971-72 maataloustuotteiden hintakehitys oli 3-4 %-yksikköä yleisen hintatason kehitystä nopeampaa.

4. Maataloustuotteiden kulutuskehitys

Hintatuen vaikutusta elintarvikkeiden kulutukseen on vaikea määrittää tarkasti, sillä kulutukseen vaikuttavia tekijöitä on varsin paljon. SVENSSON'in (1980, s. 13) mukaan esimerkiksi vuosina 1978-79 kulutusmaidon kulutuksen arvioidaan olleen noin 12 %, juuston noin 7 % sekä naudanlihan ja sianlihan noin 4 % sitä kulutusta korkeampi, mikä olisi pystytty saavuttamaan ilman tukea. On kuitenkin todettava, ettei tämä ole kulutuksen nettolisäys. Niiden tuotteiden kulutus, joita on tuettu vähemmän tai ei ollenkaan, esim. siipikarjanliha ja leipävilja, on nykyisin hieman alhaisempi kuin tilanteessa, jossa hintatukea ei olisi millään tuotteella. Negatiivinen kulutusvaikutus johtuu siitä, että hintatuen avulla on luotu varsin edullinen hintasuhde maitotuotteille sekä naudan ja sianlihalle nimenomaan siipikarjanlihan ja viljatuotteiden hintoihin verrattuna, mikä luonnollisesti alentaa viimemainittujen tuotteiden kulutusta. Vaikka Ruotsissa ravinnon kokonaiskulutus ei ole mainittavasti muuttunut 1970-luvulla, on kotieläintuotteiden osuus energialähteenä kasvanut kasvituotteiden kustannuksella. Kun hintatukea nyt supistetaan ja kotieläintuotteiden kulutus alenee, on tämä oletettavasti mahdollista kompensoida kasvituotteiden kulutusta lisäämällä, jolloin energian kokonaiskulutuksessa ei tapahtune muutoksia.

Kuviossa 1 on esitetty eräiden tuettujen tuotteiden kulutus vuosina 1971-79 sekä ruotsalaisten omat arviot todennäköisestä kulutuskehityksestä vuodesta 1973 lähtien, mikäli hintatukijärjestelmää ei olisi luotu. Kuvioista huomataan, että varsinkin kulutusmaidon osalta tilannetta on voitu paljon parantaa subventioiden avulla - ilman tukea kulutus henkeä kohti olisi ilmeisesti kääntynyt laskuun (SVENSSON 1981a, s. 59).

Kuvio 1. Eräiden hintatukea saavien elintarvikkeiden kulutus.

5. Vaikutus maatalouteen

Hintatuen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu tarkastelemalla tuen piiriin kuuluvien tuotteiden toteutunutta ulkomaankauppaa ja toisaalta ulkomaankauppaa tilanteessa, jossa tukea ei olisi. Jos tukea ei olisi annettu sianlihalle, tämä olisi merkinnyt alemmaa kotimaista kulutusta ja lisääntyntä vientiä. Naudan- ja vasikanlihan osalta lopputuloksena olisi ollut hieman toteutunutta alempi tuontimäärä. Kulutusmaito joudutaan tarkastelussa muuttamaan voiksi ja maitojauheeksi, joiden vienti olisi lisääntynyt ilman hintatukea. Juuston tuontimäärät olisivat vastaavasti olleet hieman toteutuneita määriä alemmat.

Maatalouteen kohdistuvat hintatuen vaikutukset ilmenevät lähinnä kahdella tavalla: kotimaisen kysynnän lisääntyminen takaa viljelijälle paremman tuottajahintatason kuin vientimarkkinat ja toiseksi on ollut mahdollista lisätä kotimaista tuotantoa. Tämä on erityisen oleellista maidon osalta. Laskelmin on todettu, että Ruotsissa viljelijät olisivat tuottaneet maitoa noin 6 % toteutunutta määrää vähemmän vuonna 1979, mikäli hintatukea ei olisi maksettu. Useita eri tekijöitä huomioon ottaen on edelleen arvioitu, että maataloustulo olisi ollut vuosina 1978-79 keskimäärin lähes 300 milj. kruunua toteutunutta alempi, mikäli hintatukea ei olisi maksettu. Tämä summa oli vuoden 1979 maataloustulosta noin 12 % (SVENSSON 1980, 1981a).

Elintarvikkeiden hintatuen aikaansaaman kulutuksen arvon lisäys oli arvioiden mukaan lähes 1 200 milj. kruunua vuonna 1979. Tämä jakaantuu tulon lisänä paitsi tuottajille, myös elintarviketeollisuuteen ja kauppaan. Hintatuen välillisiä kerrannaisvaiikutuksia kansantalouteen ei ole tarkasteltu.

6. Kuluttajien elintarvikemenot

Vähittäishintojen ollessa hintatuen ansiosta alemmat kuluttajat voivat joko kuluttaa elintarvikkeita enemmän tai käyttää säästyneet varat muihin hyödykkeisiin. Vuosina 1969-72 kotieläintuotteisiin kohdistuneiden menojen osuus koko yksityisestä kulutuksesta kasvoi Ruotsissa 7.2 %:sta 7.9 %:iin, mutta vuonna 1979 tämä osuus oli vain 6.8 %. On kuitenkin arvioitu, että ilman hintatukea mainittu osuus olisi kasvanut 8-8.5 %:iin. Huolimatta elintarvikemenojen osuuden supistumisesta energian, valkuaisaineiden ja rasvan kulutus on kasvanut hintatuellisten tuotteiden kulutuksen lisääntyttä.

Ruotsissa on tehty myös selvitys siitä, miten elintarvikkeiden hintatuki vaikuttaa erityyppisiin kotitalouksiin. Vuoden 1978 kotitaloustiedustelun perusteella on todettu, että hintatuellisiin tuotteisiin kohdistuvat elintarvikemenot kasvavat paitsi tulotason mukaan, myös varsin merkittävästi lapsiluvun mukaan.

Perheen lapsiluvun kasvaessa yhdellä lisääntyvät mainitut elintarvikemenot keskimäärin 1 500 kruunulla vuodessa. Lihatuotteiden kulutus kasvaa hieman kotitalouden tulojen lisääntyessä, mutta maidon osalta tilanne on päinvastainen. Laskettaessa erityyppisten perheiden osuutta valtion hintatuesta on sen todettu vaihtelevan melko vähän tulotason mukaan, sen sijaan lapsiluku on merkitsevä.

Valtion elintarvikkeiden hintatuella on luonnollisesti tulonjaollisia vaikutuksia, sillä tukihan kerätään kuluttajilta verojen muodossa. Selvityksen mukaan matala- ja keskipalkkaiset lapsiperheet saavat järjestelmästä kohtuullisen nettohyödyn, toisin sanoen kotitalouden saama hintatuki on suurempi kuin järjestelmästä aiheutuva verotuksen lisäys. Ylimmässä tuloluokassa (yli 70 000 kr/v.) oleville kotitalouksille hintatuesta muodostuu taloudellinen rasitus lukuunottamatta monilapsisia perheitä. Arvioita on tehty myös siitä, millä tavalla tulonjako vaikutus muuttuu, jos hintatukeen tarvittavat varat kerätään ko. tuotteisiin liittyvällä liikevaihtoverolla tai tuloverotuksen kautta. Jälkimmäisen veronkeruun on todettu hyödyttävän matalapalkkaisia ja rasittavan varsinkin suurituloisia, vähälapsisia kotitalouksia (SVENSSON 1980, 1981a).

7. Lähivuosien näkymät

Miten elintarvikkeiden hintatukeen suhtaudutaan lähivuosina, siitä ei ole toistaiseksi varmuutta. Hintatuen vaikutukset ovat kuitenkin merkittävät niin tuotannossa kuin kulutuksessakin, minkä vuoksi esimerkiksi keskipitkän aikavälin maatalouden kehitystä ennustettaessa eri hintavaihtoehdot on otettava huomioon. Ruotsissa on tehty laskelmia mm. siitä, mikä on maatalouden tuotanto- ja kulutustilanne vuonna 1985, mikäli (1) hintatukeen ei tehdä oleellisia muutoksia nyt jo sovittujen toimenpiteiden lisäksi (perusvaihtoehto), (2) jos hintatuki poistetaan kokonaan vuoden 1982 aikana lukuunottamatta maitoon liittyvää tukea tai (3) myös maidon tuki poistetaan vuosina 1982 ja 1983 (SVENSSON 1981b).

Puuttumatta lähemmin ekonometriseen maalliin liittyviin oletta-
muksiin ja sen tuottamiin tuloksiin on oheisessa asetelmassa
esitetty eräiden tuotteiden kokonaiskulutusennusteet eri hinta-
tukivaihtoehtoissa vuodelle 1985 (milj. kg):

	1980/81 (todellinen)	(1)	Vaihtoehto (2)	(3)
Naudanliha	148	129	121	-
Sianliha	287	261	258	-
Juusto	115	113	110	-
Kulutusmaito	1531	1555	1555	1460
Siipikarjanliha	46	50	50	-

Kokonaisuutena kotieläintuotteiden kulutuksen supistuminen on huomattava vuoteen 1980/81 verrattuna, vaikka elintarvikkeiden hintatuki annettaisiinkin olla vaihtoehdon (1) mukaisena. Hintatuen poisto heijastuisi voimakkaimpana maidon ja naudanlihan kulutukseen. Kulutuksen supistuminen aiheuttaa vastaavasti ylijäämien kasvun ja tätä kautta viljelijöiden tulojen alenemisen. Toisaalta on huomattava, että jo nyt päätetyt supistukset aiheuttavat suuren muutoksen varsinkin lihan kulutuskehityksessä lähivuosina.

8. Lopuksi

Lähes koko 1970-luvun kestäneen maatalouden tukipolitiikan myönteisenä vaikutuksena Ruotsissa on nähtävä nimenomaan viljelijöiden taloudellisen aseman parantuminen ja kotimaisten maataloustuotteiden kulutuksen suotuisa kehittyminen. Valtion tuen avulla viljelijöille on taattu turvatut kotimaiset markkinat ja kuluttajille edulliset tuotteet. On kuitenkin luonnollista, ettei tällainen tilanne voi jatkua sen muodostumatta rasitukseksi valtiontaloudelle. Vähittäishintoihin kohdistuvaa tukea ei olisi pitänyt automaattisesti laajentaa vuodesta toiseen, vaan pyrkiä supistamaan asteittain maassa vallinneen hyvän taloudellisen tilanteen aikana. Nyt Ruotsin hallituksen tekemät toimenpiteet tuntuvat epäoikeutetuilta niin kuluttajia kuin tuottajiakin kohtaan, sillä molemmat ryhmät joutuvat taloudellisten menetysten kohteiksi yleisen taloudellisen kehityksen ollessa samanaikaisesti verraten hidasta.

KIRJALLISUUTTA

- TILLGREN, U., SVENSSON, H. 1978. Livsmedelssubventionernas effekter för jordbruk, staten och konsumenterna. Jordbruksekonomiska meddelanden 1:10-29.
- SVENSSON, H. 1980. Subventionernas effekter för jordbruket och konsumenterna. Statens jordbruksnämnd, utredningsbyrån. 31 s.
- SVENSSON, H. 1981a. Livsmedelssubventionernas effekter. Jordbruksekonomiska meddelanden 2:55-65.
- SVENSSON, H. 1981b. Bedömningen av produktions- och konsumtionsutvecklingen under de närmaste åren. Statens jordbruksnämnd, utredningsbyrån. 13 s.

MAATALOUDEN MERKITYS KOROSTUNUT EGYPTISSÄ

Risto Hänninen

Egypti on vuoden 1981 alusta valittu yhdeksi Suomen kahdenkeskeisen kehitysavun pääkohdemaaksi. Tällöin myös suomalaisin voimin tapahtuva maatalouden kehittämistoiminta Egyptissä on tullut ajan-kohtaiseksi.

Suomi on vuosikausia ostanut Egyptistä maataloustuotteita: riisiä, hedelmiä, sipulia yms. ja myynyt laitteita ja koneita, mutta Egyptin maatalouden (ja maataloustutkimuksen) kanssa emme juuri ole olleet tekemisissä.

Egypti on maailman vanhimpia maatalousmaita, jossa sekä viljan viljelyllä että kotieläinten pitämisellä ja käytöllä on pitkä perinne. Tämä monituhatvuotinen perinne ei ole kuitenkaan auttanut maan maataloutta mukaantumaan väestön kasvun ja muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin.

Maatalousväestön sitkeä perinteiden vaaliminen on ollut eräänä esteenä tuotantotavan muutoksille eikä maatalous ole seurannut kansainvälistä kehitystä.

Kuten on yleisesti tunnettua väestö ja elinkeinoelämä ovat keskittyneet Niilin varrelle ja joen suistoalueelle. Sateilla ei ole maataloudellista merkitystä, joten maataloutta on mahdollista harjoittaa vain siellä mihinkä Niilin vettä on johdettavissa. Maatalous, muut elinkeinot ja asutus kilpailevat siten maasta samalla alueella.

Egyptin pinta-ala on $995\,450\text{ km}^2$ ja viljeltävää maata on 2,383 milj. ha eli 2,85 % koko maa-alasta. Autiomaata on 96 % ja väestö sekä elinkeinoelämä ovat keskittyneet lopulle 4 %:lle. Kun maan väkiluku on 40,9 miljoonaa on todellinen asumistiheys siten $1\,027\text{ henkeä/km}^2$, kun laskennallinen tiheys on vain 41.

Maatalousväestöä on arveltu olevan noin puolet väestöstä eli 20 miljoonaa. Kaupunkien väkiluku on kasvanut vuosittain 4 prosenttia ja maaseudun 1 prosenttia. Koko väestön kasvu on ollut 2,3 prosenttia vuosittain.

Kansantulosta maatalouden osuus on 25 %. Maataloustuotannon kasvu ei ole seurannut väestön kasvua, vaan omavaraisuudesta on pudonnut 1970-luvulla 10 prosenttiyksikköä ja on nyt 65 prosenttia.

FAO:n vuosikirjan mukaan vuosien 1975-77 päivittäinen keskimääräinen energian kulutus on ollut 2 716 Kcal (henkeä kohti, josta 174 Kcal oli eläintuotteista).

Proteinin kulutus on ollut 74,4 g/pv, josta 11,1 g eläintuotteista ja rasvaa on käytetty 48,7 g/pv, josta 13 grammaa on ollut eläintuotteista.

Merkillepantavaa on, että huolimatta kotieläinten suuresta lukumäärästä niillä ei ole ollut suurta osuutta ruokavaliassa.

Maatalouden rakenne

Maataloussektori käsittää ns. vanhan maan eli Niilin suiston (2,3 milj. ha) ja uudisalueiden maat (0.383 milj. ha). Vanhan maan viljely perustuu pienviljelykseen, kun taas uudisalueilla, (joita kaikkia ei vielä ole otettu tuotantoon) tuotanto on pääosin suurten yritysten ja osuustoimintayhteisöjen hallussa.

Vanha maa on suhteellisen viljavaa ja humuspitoista, mutta uudismaat ovat enimmäkseen ravinneköyhää saharan hiekkaa, mutta nykyisen tietämyksen avulla hyvin viljeltävissä.

Vanha maa on noin 6 miljoonassa lohkossa 2,5 miljoonan omistajan hallussa. Viimeisen viidentoista vuoden aikana maata on jaettu yhä pienempiin lohkoihin. Maan vuokraustoiminta on yleistä, mutta vaikka se on helpottanutkin maan käyttöä, on se myös lisännyt varallisuuseroja maatalousväestön keskuudessa. Tuotantoyksiköt ovat hyvin pieniä. Vanha viljelysmaa jakaantuu seuraavasti:

tilat alle 2,1 ha	38 % maasta	84 % tiloista
" 2,1 -8,48 "	30 " "	14 " "
yli 8,48 "	32 " "	2 " "

Uudisalueille on perustettu tiloja valtion hankkeina. Vesi ja sähkö on johdettu tuotantoon sopiville alueille, jotka on valmistettu viljeltävään kuntoon. Tilojen koko on suuri, usein tuhansia hehtaareja.

Maassa on noin 1,6 miljoonaa karjanomistajaa. Karjan keskikoko lie-
nee noin kaksi eläintä, joita (puhveli, lehmä, vuohi ja
kameli) pidetään kolmeen tarkoitukseen; työhön, maidon sekä vasikan
tuotantoon, sekä lihan tuotantoon.

Kotieläinten monikäytöstä johtuen eläinten omistus ei ole ollut si-
doksissa maanomistukseen. Maattomat ja kaksi hehtaaria omistavat
ovat omistaneet 68 % lehmistä, 76 % buffaloista, 70 % lampaista
ja 60 % vuohista.

Kanoja ja kyyhkysiä on maassa paljon. Niitä pidetään lihan vuoksi
sekä kylissä että kaupungeissa.

Maataloustuotanto

Egypti on tuotantopolitiikassa joutunut tasapainoilemaan kauppakas-
vien ja ravintotuotannon välillä.

Parina viime vuosikymmenenä ravintotuotanto on jäänyt kauppakasvien,
sitruhedelmien ja vihannesten varjoon. Kun maahan on tarvittu va-
luuttaa niin mm. hintapoliittisin keinoin on laajennettu tätä tuo-
tannon alaa muun tuotannon kustannuksella. Maan ravintotuotannon
kehittämiseksi ei myöskään ole ollut pitkän aikavälin ohjelmaa.

Maissi on maaseutuväestön perusruoka suurimmassa osassa maata. Rii-
si on pääasiallinen ruoka eräillä alueilla kun taas maan eteläosissa
durva ja hirssi ovat maissin tilalla. Peltokasveilla on vankka ase-
ma ruokavaliossa kuten myös maapähkinällä ja sesamella, joita on
tarvittu ruokaöljyn raaka-aineiksi. Vihanneksia ei ole perinteisesti
paljoa viljelty eikä käytetty, vaan se on keskittynyt vientituotan-
toon erikoistuneille tiloille.

Siipikarja, munat ja liha ovat olleet maatalouden myyntituotteita markkinoilla. Voi ja juusto sen sijaan on kulutettu pääasiassa viljelijöiden talouksissa. Myyntiin liikenevä maito on myyty paikallisille kauppiaille. Varsinaista eläinten rehutuotantoa on ollut vain talviapilan viljely muun rehun ollessa viljelyjätettä tai muuta sivutuotetta. Tehokkaan karjatalouden tarvitsemat väkirehut on tuotettu maahan.

Riisiä, puuvillaa, vihanneksia ja appelsiineja viedään maasta. Kaupasta saatavat vilja-, liha- ja maitotuotteet sekä nautintoaineet ovat suurelta osin tuontitavaroita.

Kasvituotannon hehtaarisadot ovat suhteellisen hyviä kehitysmaaolosuhteissa. Kotieläintuotanto sen sijaan on hyvin kehittymätöntä ja alhaisella tasolla. Keskeisiä ongelmia ovat suuri luku- ja ammattitaidoton viljelijämäärä sekä maattomat karjanomistajat. Niukka maatalousmaa on jaettu pieniin palstoihin, joilla koneiden käyttö ja eläinten pito on lähes mahdotonta. Viljelijöillä ei ole uudistukseen tarvittavaa pääomaa eikä myöskään halua niitä toteuttaa.

Suurempi ongelma kuin maan niukkuus on kuitenkin heikko tuottavuus, suuret hävikit ja tuotteen hankala saanti markkinoille. Tuotteiden ja tarvikkeiden jakelujärjestelmä on heikosti kehittynyt. Pienet tilat, kasvinvuorottelu ja 2-3 eri satoa vuodessa saavat aikaan alueittain hajanaisen tuotantovalikoiman, joiden keräily on hankalaa.

Joka tapauksessa vanha maa parhaalla tavallakin käytettynä tuskin pystyisi tuottamaan maan tarpeita vastaavasti, eikä sen tuotanto ole vuosittain lisättävissä nykyistä väestökasvua vastaavasti.

Assuanin padon käyttöön oton jälkeen on monin paikoin jouduttu muuttamaan viljelymenetelmiä, joka on merkinnyt suurempaa tekniikkaa ja keinolannoitteiden käyttämistä. Toisaalta pato on tehnyt mahdolliseksi marginaalialueiden viljelemisen.

Egyptin kotieläintalouden rakenne on erittäin sekava. Tämä ei johdu yksin eläinten omistussuhteesta, vaan myös siitä, että eläinten käyttö on moninaista ja tuottavuuteen ei osata kiinnittää huomiota. Ei ole olemassa organisaatiota, tai se on hyvin heikko, jonka teh-

tävänä olisi edistää karjataloutta ja järjestää helposti pilaantuvien tuotteiden markkinointi.

Valtava kotieläinmäärä käyttää vähäisiä rehuvaroja pystymättä niitä tehokkaasti hyödyntämään. Lehmiä ja puhveleita on arveltu olevan 4,3 miljoonaa, lisäksi on baseja, vuohia, lampaita ja kameleja. Lypsäviä eläimiä on noin 0,8-1 miljoonaa lehmää ja 0,8-1,2 miljoonaa puhvelia. Puhveli on maassa suosittu luotettavana ja kestävä eläimenä, joka tuottaa 63 % maidosta, vuosituotoksen ollessa 1 500 kg. Lehmä on vasta toisella sijalla. Sen maidontuotanto on 700 kg vuodessa, mutta vasikan tuotanto on puhvelia parempi. On arveltu, että eläimien pitäminen työssä alentaa niiden maidon ja lihan tuotantoa 50 prosenttia. Sonnivasikat myydään tiloilta suoraan kauppaan noin kuukauden ikäisinä, jotta emän maito saadaan ihmisten käyttöön. Teurastamoissa teurastetuista naudoista ja puhveleista noin 80 prosenttia on ollut lehmiä.

Vuonna 1975 lihantuonti oli 75 000 tonnia ja maidon 640 000 tonnia. Lihan kokonaiskulutus oli 9,7 kg henkeä kohti ja maidon 42 kg.

Rehun, lannoitteiden ja siementen markkinointi ja jakelu on epätydyttävästi järjestetty. Kaikki halukkaat eivät saa tarvikkeita ajoissa tai ne ovat pilaantuneita ja hävikit suuria. Samat ongelmat ovat tuotteiden keräilyssä. Pienet tuotantomäärät epätasalaatuisia tuotteita lukuisista paikoista aikaansaavat ongelmia ja kustannuksia. Yksityiset pikkukauppiat, viljelijät ja mustanpörssin hoitajat toimivat voimakkaasti valtion organisaatioiden rinnalla huolehtien siitä, että tavara ja raha jotenkin liikkuu, mutta toisaalta häiriten järjestelmien kehittämispyrkimyksiä.

Egyptin maatalouspoliittiset tavoitteet

Viimeiset parikymmentä vuotta maan kehittämissuunnitelmissa ja viisivuotissuunnitelmissa pääpaino on ollut teollistamisessa sekä kaupan ja koulutuksen laajentamisessa. Tämä on johtanut maaseudun ja perustuotannon laiminlyöntiin, urbanisoitumiseen ja elintarvikehuollon puutteelliseen kehittämiseen.

Tämän hetken tavoitteet 5-vuotissuunnitelman mukaan ovat ensisijaisesti maataloudessa ja sitä tukevassa pienteollisuudessa. Tässä

uudelleenarvioinnissa katsotaan maatalouden sivuelinkeinoineen muodostavan tärkeimmän osan Egyptin taloutta, onhan maaseudulla 55 % väestöstä ja vientituloista suurin osa on ennen öljytuotannon kehittämistä ollut maataloustuotteista. Elintarviketeollisuus on maan johtava teollisuudenala ja sen osuus on 24 % koko teollisuustuotannosta.

Maatilat ovat liian pieniä voidakseen tehokkaasti kehittyä, mutta rekennemuutoksia tuotantoyksiköissä ei ole tarkoitus toimeenpanna lähiaikoina eikä ilmeisesti ole mahdollistakaan ilman pakkokeinoja maaseutuväestön vastustuksen vuoksi.

Uudismaat, joiden käyttöönottoa valtio tukee on tarkoitus järjestää suuriksi yksityisten ja valtiojohtoisten yritysten tuotantoyksiköiksi. Tämän yritysmuodon on katsottu sopivan parhaiten näille alueille, joilla aikaisemmin ei ole ollut asutusta. Osuustoimintakyliä ja perhiviljelmiä on myös kokeiltu, mutta perheet ovat olleet haluttomia muuttamaan uusille alueille ja myös siellä vaadittavan teknologian oppiminen on ollut hankalaa.

Tuotantorakenne on siten kaksijakoinen: vanhan maan pientilat ja uudismaan tuotantoyhtiöt.

Tästä johtuen myöskin markkinointi-, neuvonta ja kehittämistarpeet ovat näillä sektoreilla toisistaan poikkeavat.

Pientiloilla on tarkoitus 1. nostaa viljelijöiden tiedon ja taidon tasoa, 2. ohjata alueittain yhdenmukaisiin viljelykasveihin 3. lisätä yhteistyötä ja osuustoimintaa ja 4. muuttaa vetoeläimet liha- ja maitokarjaksi. Edistyminen näillä pientila-alueilla tiedetään olevan hidasta. Ongelmat ovat sekä rakenteellisia, että institutio-naalisia. Eläinkäyttöisten vesipumppujen korvaaminen mekaanisilla on ohjelmassa. Toisaalta koneellistaminen vanhalla maalla ei ole mahdollista ilman palstojen yhdistämistä ja suurentamista.

Omavaraisuusasteen pieneneminen ja väestön keskittyminen delttalueella on saanut hallituksen kiirehtimään uudisalueiden käyttöönottoa. Ammattitaitoisen yrityksen johtama suurtila on todettu lyhyellä tähtämellä parhaaksi ratkaisuksi. Suuret viljelyalat ja kotieläinyksiköt tarvitsevat ammattitaitoista työvoimaa ja kovaa

teknologiaa, mutta samalla tuottteiden käsittely- ja markkinointi-ongelmat on helpompi ratkaista. Viimeisen kymmenen vuoden aikana valtio on käyttänyt 70 % maatalouden panoksista uudismaihin, mutta saanut vain 2 % tuotannon lisäykseen.

Kotieläintuotantoa kehitetään 5-vuotissuunnitelman mukaan lähinnä neuvonnan ja markkinointiorganisaation kehittämisen kautta pientiloilla ja perustamalla nykyaikaisia tuotantoyrityksiä uudisalueilla. Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään rehunkäytön tehokkuuteen, rehuraaka-aineen talteenottoon ja rehunvalmistuslaitosten kehittämiseen ja rakentamiseen. Rehua on pyrittävä tekemään kaikesta mahdollisesta jätteestä ja talvella viljeltävän tuorerehun käyttömahdollisuuksia kehitettävä.

Pienehköjä rehunvalmistuslaitoksia pyritään rakentamaan eripuolille maata. Rakentaminen tulee tapahtumaan sekä valtion, osuuskuntien että yksityisten toimesta.

Valtio on ottanut tehtäväkseen tutkia maatalous- ja teollisuusjätteiden käyttöä rehuksi, etsiä uusia rehuksveja sekä huolehtia eläinlääkinnästä ja jalostuseläinten maahantuonnista.

Maidon tuotannon kehittämiseksi on tarkoitus neuvoa ja opastaa pientilallisia parempaan tuotantotekniikkaan ja tuotantoeläinten valintaan, ja korvaamaan eläinkiertoja mekaanisilla vesipumpuilla.

Uudismaille on tarkoitus perustaa suuria kotieläintuotantoyksiköitä ja tarvittava määrä laidunalueita. Friisiläinen rotu tulee korvaamaan paikallisen baladi-lehmän ja puhvelin. Tällainen yksikkö tulee käyttämään nykyaikaista, länsimaista teknologiaa kaikissa toiminnoissaan (mm. rehunvalmistus, ruokinta, lannanpoisto, lääkkintä ja keinosiemennys), keskittyen tehokkaaseen maidon ja jalostuseläinten tuottamiseen.

Oikeus perustaa tuotantoyksiköitä (yhtiöitä) annetaan yrityksille, joilla on edellytykset saattaa tila nopeasti tuottavaksi.

Maidon keräily ja kauppa pyritään siirtämään pois pikkukauppialta kehittämällä valtion maidonkeräysorganisaatiota ja maidonjalostus-

toimintaa sekä muuttamalla hinnoittelua.

Väkilannoitteiden käyttö on välttämätöntä uudisalueilla, mutta myöskin vanhalla maalla pyritään neuvonnalla ja lannoitteiden saatavuutta parantamalla tehostamaan käyttöä. Tulevaisuudessa tarve on moninkertainen nykyiseen kulutukseen verrattuna. Oma lannoitetuotanto on kattanut 70 % käytöstä, mutta myös lannoitteiden omavaraisuusastetta pyritään kohottamaan.

Kehittämishjelman mukaan maidon ja myös lihan tuotanto tulee perustumaan tulevaisuudessa maahan tuotavien lehmärotujen (lähinnä Friisiläisen) sekä niiden ja paikallisen rodun risteytysten varaan. Uudet eläimet ja uusi tekniikka tulevat ensisijaisesti suurten tuotantoyksiköiden käyttöön. Maatiäislehmät ja varsinkin puhveli säilynevät kuitenkin kauan pientiloilla ja vaikka tuottavatkin huonosti, niin suuresta lukumäärästä johtuen vastaavat pääosasta maan maidon ja lihan tuotannosta.

Karjan laadun parantamisessa on keinosiemennykselle annettu keskeinen tehtävä. Valtion tavoitteena on luoda koko maan kattava keinosiemennysverkosto eläinlääkintätoiminnan yhteyteen ja sen palvelut ovat ilmaisia. Käytännössä tämä toiminta on vielä hyvin vähäistä. Vaikka keinosiemennys tarvitseekin pätevää henkilökuntaa ja riittävät varusteet, voidaan sen laajaa käyttöä maassa pitää perusteltuna, koska jalostuseläinten hankinta, ylläpito ja käyttö vaatisi myös toimintayksiköiden perustamista ja valvontaa sekä hyvää tekniikkaa. Keinosiemennys antaa mahdollisuudet parantaa nopeasti karjan laatua sekä vaikuttaa keskitetysti vasikointiajankohtaan. Lisäksi säästyy rehua, mistä on maassa puutetta.

Työvoima

Egyptissä on 4 miljoonaa maataloustyöntekijää. Luku sisältää oman tilan ja vuokratilan viljelijät sekä työntekijät. Ilmeisesti lapset eivät sisälly lukuun, vaikka lapsityö on yleistä ja heidän työpanoksensa merkittävää. Työvoiman tarve tiloilla ei jakaudu tasaisesti ympäri vuoden vaan huippuja ja vastaavasti vähäisen työtarpeen aikoja esiintyy. Toisaalta 2-3 sadon kasvattaminen vuodessa vaikuttaa työn tarvetta tasaavasti.

Ansiot maataloudessa ovat niin heikot, että maataloustyötä vierok-
sutaan ja paikoitellen on työvoimapulaa, vaikka maassa on valtava
työttömyys. Tilastojen mukaan maassa oli vuonna 1976 maataloudessa
4,2 milj. aikuista maataloustyöntekijää, joka on 43 % koko työvoi-
masta, 9 miljoonasta. Koko työvoimaa kuvaava luku taas ei oikein
sovi yhteen maan väkiluvun, 40 miljoonaa, kanssa, paitsi jos naisia
ja lapsityövoimaa ei ole laskettu mukaan.

Egyptissä lienee suurin osa väestöstä vailla vakituista työtä.
Heitä on ehkä saman verran kuin mitä on maataloudessa työskentele-
vä väestö eli 4 miljoonaa (10 % koko väestöstä ja 26 % arvioidusta
työikäisestä ja työkykyisestä 16 miljoonasta). Huomattava osa aka-
teemisen ja muun korkeamman koulutuksen saanutta väkeä on ilman
koulutustaan vastaavaa työtä.

Uudisalueille, missä ei ennestään ole ollut perusväestöä, on pai-
koitellen ollut vaikea saada muuttamaan riittävästi työntekijöitä
ja asutusta yleensä. Parempia palkkoja maksamalla voitaisiin kui-
tenkin korvata syrjäisellä seudulla asumisesta aiheutuvia haittoja.

Presidentti Sadat mainitsi puheessaan 10.4.1981 "Solution now
available to our food problems", että maa tulee vuoteen 1985 tuot-
tamaan elintarvikkeita kysyntää vastaavasti! Kuitenkaan ei toistai-
seksi ole ollut havaittavaa tuotosten lisääystä tai merkittävää uudis-
maiden viljelykseen ottoa.

HAVAINTOJA PUOLAN MAATALOUDESTA

Juhani Ikonen ja Kalevi Hemilä

Selostus Juhani Ikosen ja Kalevi Hemilän matkasta 21.-28. syyskuuta 1981 Puolaan. Matka liittyi osana Suomen ja Puolan väliseen tieteellis-tekniseen yhteistyöhön maatalousekonomian alalla. Seuraava raportti perustuu maatalousekonomian tutkimuslaitoksen tutkijoiden, maatalous- ja elintarvikeministeriön virkamiesten, kirjanpito toiminnasta vastaavien henkilöiden sekä yksityisten viljelijöiden kanssa käymiimme keskusteluihin.

1. Puolan maatalousekonomian tutkimuslaitoksen toiminnasta

Maatalouden taloudellinen tutkimustoiminta on Puolassa keskitetty erityiseen tutkimuslaitokseen. Tämä tutkimusinstituutti toimii maatalous- ja elintarvikeministeriön alaisena tieteellisenä tutkimuslaitoksena.

Tutkimuslaitos jakaantuu seuraaviin osastoihin:

- yleinen maatalousekonomia
- erikoistuminen ja maatalouspalvelukset
- suunnittelu ja maataloustuotannon alueellinen allokointi
- maatalouden organisaatio ja johtaminen
- sosialisoidun maatalouden talous ja organisaatio
- maatalouden ja maaseudun sosiaalinen ja taloudellinen rakenne
- kansainvälinen vertailu
- maatalouskirjanpito

Näiden osastojen lisäksi laitoksessa on myös oma tietokoneyksikkö sekä kirjasto.

Maatalous- ja elintarvikeministeriö valvoo ja ohjaa laitoksen toimintaa. Huomattavan osan tutkimusaiheista antaa ministeriö, mutta tutkimusaiheita voidaan saada myös ministeriön ulkopuolisilta järjestöiltä tms. Laitos tekee myös merkittävässä määrin itsenäistä perustutkimusta. Tutkimuslaitoksessa työskentelee kaikkiaan noin 300 henkilöä. Näistä on tohtoreita noin 40 ja professoreita 12.

Tutkimuslaitos saa informaatiota mm. seuraavista lähteistä ja tutkimuksista:

- n. 1 800 yksityistilaa käsittävä kirjanpitoaineisto
- 100 valtiontilan tiedot joka vuosi
- 100 maatalousosuuskunnan ja 100 maatalouskoneita ym. palveluja ylläpitävän osuuskunnan tiedot joka vuosi
- 20 000 maanviljelijäkotaloutta käsittävä tutkimus joka kolmas vuosi
- 6 000 erikoistuneen tilan tiedot joka kolmas vuosi
- kaksi kertaa vuodessa tutkitaan 3 000 maatilan motivaatiot ja suunnitelmat
- yleisen tilastokeskuksen tilastot
- tutkimuksia eri aiheista
- ministeriöiden yms. tilastot

Tutkimuslaitos on yhteistyössä monien kansainvälisten järjestöjen ja eri maiden vastaavien laitosten kanssa.

2. Maatalouskirjanpidon pääpiirteistä Puolassa

Maatalouden kannattavuuskirjanpidolla on Puolassa pitkät perinteet. Kirjanpitotoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti jo lähes 60 vuotta. Myös II maailmansodan aikana muutamat viljelijät pitivät itsenäisesti kirjaa taloudestaan. Tällä hetkellä kirjanpitotoiminnassa on mukana noin 1 800 yksityistilaa.

Viljelijät tekevät itse kirjanpidossa tarvittavat muistiinpanot. Kirjanpitoa ohjaa ja valvoo 52 paikallista tarkastajaa, jotka työskentelevät viljelijöiden kanssa. Tarkastajat ovat instituutin palkkaamia täysipäiväisiä virkamiehiä. Maa on jaettu kahdeksaan kirjanpitoalueeseen. Kullakin alueella on ylitarkastaja, joka pitää yhteyttä instituuttiin. Instituutissa työskentelee kirjanpitotoimintaan liittyvissä tehtävissä noin 20 henkilöä. Puolassa toteutettu maatalouden kannattavuuskirjanpitotoiminta eroaa Suomen kirjanpitojärjestelmästä lähinnä seuraavissa kysymyksissä:

- a) Puolassa ei ole puhelimia maanviljelijöillä eikä edes kaikilla tarkastajilla. Tarkastajien on käytävä tiloilla henkilökohtaisesti. Käytännössä tarkastajat käyvät keskimäärin yhden kerran kahdessa kuukaudessa kullakin tilalla. Tämä merkitsee sitä, että tarkastajien on matkustettava paljon.
- b) Puolassa kaikki kirjanpitotiedot kootaan yhteen kirjaan. Parhaillaan kuitenkin suunnitellaan Suomen mallin mukaisten erillisten lomakkeiden ja useamman kirjanpitokirjan käyttöön siirtymistä.
- c) Viljelijäkotitalouden elintarvikkeiden kulutusta ja muita yksityistalouden yksityiskohtia seurataan Puolan järjestelmässä hyvin tarkasti. Nämä tiedot ovat osoittautuneet hyvin tärkeiksi tutkittaessa tuotannon ja kulutuksen välisiä suhteita sekä erilaisissa elintasovertailuissa.
- d) Puolassa tarkastajat ovat instituutin palkkaamia. Suomessa kirjanpitokonsulentit työskentelevät neuvontajärjestöjen alaisina.

Puolan kirjanpitojärjestelmä on muutettu vuonna 1980 kalenterivuositaiseksi. Aikaisemmin tilikautena oli satovuosi. Tulokset julkaistaan nykyisin noin yhden vuoden viiveellä. Tavoitteena on kuuden kuukauden julkaisuaika.

Maatalouden liiketulosten laskeminen perustuu tuoton ja kustannusten määrittämiseen, jolloin otetaan huomioon myöskin maatalousomaisuudessa tapahtuneet arvomuutokset, ruokatalouteen luovutetut maataloustuotteet sekä muut luontaisluovutukset. Maatalouden liike-tuloksena lasketaan ensiksi ylijäämä, mikä saadaan vähentämällä maatalouden tuotosta materiaalikustannukset ja poistot. Seuraavaksi lasketaan maataloustulo (agricultural income), mikä määritetään vähentämällä edellä mainitusta ylijäämästä verot, vakuutukset, muut valtiolle suoritettavat maksut, maasta maksetut vuokrat, velkojen korot sekä vieraille työntekijöille maksetut palkat. Kirjanpidosta käyvät ilmi myöskin maatalouden ulkopuolelta saadut sivuansioluontoiset tulot. Kun ne lisätään maataloustuloon, saadaan ns. henkilökohtainen tulo (personal income), joka on ollut viljelijäperheen käytettävissä yksityiseen kulutukseen, investointeihin ja säästöihin. Kirjanpidossa seurataan myöskin henkilökohtaisen tulon käyttöä edellä mainittuihin tarkoituksiin varsin yksityiskohtaisesti.

Kirjanpitoluoksia käytetään taloudellisessa tutkimuksessa perusaineistona sekä tiloilla tapahtuvaan talousneuvontaan ja -suunnitteluun. Niitä käytetään myöskin maatalouspoliittisten toimenpiteiden valmisteluun. Vuosittain maatalous- ja elintarvikeministeriön toimesta laaditaan mm. hinta- ja tulopolitiikassa tarvittavat laskelmat, joissa käytetään myöskin kirjanpito toiminnasta saatua tietoutta.

Pääpiirteissään Puolan maatalouskirjanpitojärjestelmä on melko lähellä Suomen järjestelmää. Molemmat on alunperin muotoiltu sveitsiläisen ekonomistin, Laur'in, oppien pohjalta. Puolan järjestelmää ollaan lähivuosina kehittämässä eräiltä osin meillä toimivan järjestelmän mukaiseksi. Tutkimuslaitosten välillä on tässä asiassa odotettavissa hyvin kiinteää yhteistyötä lähivuosien aikana.

3. Puolan maatalouden näkymiä

3.1 Maataloustuotannon perusrakenne

Yksityistilojen käytössä on noin 3/4 Puolan maatalousmaasta. Valtiontilojen osuus on vajaat 20 % ja maatalousosuuskuntien noin 4 %. Myös maatalouspalveluja tuottavilla koneosuuskunnilla yms. on jonkin verran maata käytössään.

Vuoden 1978 tilastojen mukaan maaseudulla asuu noin 16,5 milj. asukasta, mikä on hieman alle puolet koko väestöstä. Yksityis-tiloilla työskentelee noin 3,5 milj. täystyöllistä ja valtiontiloilla noin 0,5 milj. Maatalouden osuus työllisistä on hieman alle 24 %.

Yksityistiloilla ja myös monilla valtion tiloilla harjoitetaan hyvin monipuolista tuotantoa. Erikoistuneita tiloja on melko vähän.

Alueellisia eroja on niin tuotantorakenteessa kuin tuotantosuunnit-
taisessa jakaumassakin. Pieniä tiloja on varsinkin maan eteläosissa. Tällä alueella on myös hyvin vähän valtiontiloja tai osuuskuntia. Parhaat maatalousalueet ovat Poznanin alueella maan länsiosissa. Pohjois-Puolassa yksityistilat ovat melko suuria, mutta niitä on suhteellisen vähän ja valtiontiloja on vastaavasti melko paljon. Kirjanpitotilojen tietojen mukaan huonoimmat kannattavuustulokset saadaan Varsovasta koilliseen olevalla alueella.

3.2 Maataloustuotanto vuonna 1981

Vuosi 1980 oli Puolan maataloudessa erittäin vaikea. Lähinnä sää-
olosuhteiden vuoksi lähes kaikkien tärkeimpien maataloustuotteiden
tuotanto laski selvästi edellisten vuosien tasosta. Tänä vuonna
sääolot ovat olleet varsin hyvät ja hyvän sadon odotetaan merkittä-
västi parantavan maan vaikeaa elintarviketilannetta.

Peruna on Puolan maatalouden tärkein tuote. Sitä käytetään sekä
suoraan ihmisravinnoksi että myös hyvin suuressa määrin sikojen re-
huksi. Useamman vuoden keskiarvosato on ollut yli 45 milj. tonnia.
Vuonna 1980 perunasato oli erittäin huono, vain 26 milj. tonnia.
Tänä vuonna perunasadon arvioidaan olevan hieman yli 40 milj. tonnia.
Peruna-ala on tänä vuonna jonkin verran keskimääräistä pienempi,
mutta keskisato on melko hyvä, lähes 20 tonnia/ha.

Viljojen kokonaissato on vuonna 1981 noin 20 milj. tonnia. Keski-
sadot ovat hieman normaalia pienempiä, hieman alle 2 500 kg/ha.

Sokerijuurikassato on yli 15 milj. tonnia. Sokerin valmistus on tänä vuonna aloitettu tavallista aikaisemmin. Sokeripitoisuus tulee olemaan tavallista parempi (12-13 %). Sokeripula voidaan jo tänä vuonna saada poistetuksi.

Sika- ja lehmämäärät ovat laskeneet selvästi. Sikojen lukumäärä on pudonnut ennen muuta viime vuoden heikon perunasadon vuoksi noin 14 % viime vuoden tasosta. Lehmiä oli kesäkuun laskennassa lähes 6 % vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Eläinten teurastukset ovat vähentyneet alkusyksyn aikana. Lihakiintiöitä on vaikea täyttää. Viljelijät myyvät entistä enemmän lihaa suoraan kuluttajille tai käyttävät sen itse.

Tänä vuonna tuodaan vähintään 5 milj. tonnia viljaa ja 1,5 milj. tonnia valkuaisrehuja. Viljan tuonnista ei ole mahdollista luopua vielä muutamaan vuoteen, vaikka maataloustuotanto kehittyisi hyvinkin suotuisasti.

Tuotantopanoksien puute rajoittaa maataloustuotannon kasvua. Vuonna 1980 oli tavoitteena käyttää lannoitteita keskimäärin noin 230 kg/ha (NKP). Lannoitteita käytettiin kuitenkin vain 190 kg/ha. Tänä vuonna lannoitustaso jäänee tätäkin alhaisemmaksi.

Puutetta on myös kaikenlaisista koneista. Vaikka talouselämä elpyisi nopeastikin nykyisistä ongelmistaan, ei peruskoneita, lähinnä traktoreita ja traktorityökoneita pystytä tuottamaan riittävästi. Varaosien puute on nimittäin johtamassa siihen, että teollisuuden on ryhdyttävä tuottamaan varaosia, jotta edes nykyinen konekanta pysyisi toiminnassa.

3.3 Talou uudistusten vaikutus maatalouteen

Puolan talouselämä on tällä hetkellä suurissa vaikeuksissa. Tilanteen korjaamiseksi ja tasapainoittamiseksi on maassa toteutettu ja lähitulevaisuudessa toteutetaan hyvin merkittäviä uudistuksia, joilla on suuri vaikutus myös maataloustuotannon kehitykselle.

Ehkä merkittävin uudistus on valtionyritysten, myös valtioniilojen, saattaminen itsenäisiksi tuotantoyksiköiksi. Niin valtioniilat kuin erilaiset osuuskunnatkin joutuvat tulevaisuudessa tulemaan toimeen omalla tuotantotoiminnallaan ilman valtion tukea. Yksityisellä maataloudella ja sosialisoidulla maataloudella on siten tulevaisuudessa samanlaiset toimintaedellytykset.

Samalla, kun valtioniilat ja osuuskunnat itsenäistetään, ne saavat oikeuden itse päättää, mitä haluavat tuottaa. Tähän saakka valtiolta on määrännyt, missä suhteessa sosialisoitujen yksiköiden on tuotettava eri tuotteita. Nyt odotetaan käyvän niin, että tilat keskittyvät parhaiten kannattavien tuotteiden tuottamiseen. Kun esim. sianlihaa voidaan tuottaa enemmän hehtaaria kohden kuin naudanlihaa, siirtyy tuotanto sianlihaan. Kasvituotannossa siirrytään vastaavasti esim. rypsiä sokerijuurikkaaseen.

Uudistus merkitsee sosialisoidulle maataloudelle monien aikaisemmin saatujen etujen menettämistä yksityiseen maatalouteen verrattuna. Ennen uudistusta sosialisoitu maatalous sai enemmän ja parempia tuotantovälineitä, edullisempia lainoja ja jopa parempaa hintaa tuotteistaan kuin yksityiset maanviljelijät. Nyt kaikki tällaiset erot on tarkoitus poistaa.

Edellä kuvattu uudistus vaatii suuria käytännön muutoksia. Tähän mennessä on toteutettu lähinnä hintojen korotuksia ja joitakin lainojärjestelmän uudistuksia. Kotieläintuotteiden hintoja korotettiin huhtikuussa ja kasvituotteiden hintoja heinäkuussa tänä vuonna. Hintojen korotukset olivat niin suuria, että käytännöllisesti katsoen kaikki valtioniilojen saama tuki voitiin poistaa. Esimerkiksi maidon tuottajahinta nousi 8,5 zlotystä 14 zlotyyn litralta ja viljojen hinnat keskimäärin 500 zlotystä 950 zlotyyn tonnilta. Jonkin verran muutettiin myös hintasuhteita.

Myös maatalouden luototusta on muutettu siten, että kaikkien yritysmuotojen luototusehdot ovat suunnilleen samanlaiset. Minkä tahansa maatalousyrityksen on mahdollisuus saada luottoa, jos investointihankkeesta on tehty asialliset suunnitelmat.

Luotto on myös melko edullista. Pitkäaikaisiin investointeihin tarkoitettun luoton korko on 3 % ja takaisinmaksuaika 30 vuotta maalla jopa 40 vuotta. Lyhytaikaisissa investoinneissa, esim. lannoitteiden, siementen yms. osto, korko on 4 % ja takaisinmaksuaika 5 vuotta.

Yksityisen maatalouden asemaa pyritään kaikin tavoin parantamaan. Koko lannoitetuotannon kasvu ja entistä suurempi osuus muistakin tuotantopanoksista pyritään suuntaamaan yksityisen maatalouden käyttöön.

Tämän vuoden aikana toteutettujen hinnankorotusten jälkeen yksityisten maanviljelijöiden ja muiden työntekijöiden välillä arvioidaan vallitsevan sellainen tulotasa-arvo, joka halutaan säilyttää. Kun vuoden 1982 alussa aiotaan korottaa monien raaka-aineiden ja teollisuustuotteiden hintoja, korotetaan samalla tai myöhemmin ensi vuoden aikana myös maatalouden tuottajahintoja.

3.4 Puolan yksityisen maatalouden ongelmia

Yksityiset maanviljelijät tuottavat yli 3/4 Puolan maataloustuotannosta. Vuoteen 1980 saakka yksityisten maanviljelijöiden asema on ollut hyvin huono. Valtiovalta on tukenut voimakkaasti sosialisointia maataloutta, mutta yksityinen sektori on joutunut tulemaan toimeen ilman apua. Yksityiset viljelijät eivät ole saaneet riittävästi lannoitteita, koneita yms. tuotantovälineitä ja maata on ollut hyvin vaikea ostaa lisää. Jos yksityinen viljelijä esim. osti maata 1970-luvulla, oli hänen maksettava valtiolle veroa joka oli jopa suurempi kuin maan hinta. Kahden viime vuoden aikana Puolan taloudelliset vaikeudet ovat johtaneet myös maatalouspolitiikan uudelleen arviointiin. Sosialisoidun maatalouden saamaa tukea ollaan poistamassa ja yksityiselle maataloudelle pyritään antamaan tasavertaiset tuotanto- ja kehittymismahdollisuudet.

Puolan yksityinen maatalous on ollut 1970-luvulla hyvin staattisessa tilassa. Nykyaikaisten tuotantovälineiden puute ja lisäämän oston rajoittaminen ovat pysäyttäneet normaalin rationalisointikehityksen. Yksityisessä maataloudessa työskentelevien lukumäärä supistui 1970-luvulla vain hieman yli 20 %.

Viljelijät ovat ikääntyneitä ja osa-aikaviljelijöiden lukumäärä on kasvanut hyvin suureksi. Joka kolmas viljelijä on yli 65-vuotias. Osa-aikaviljelmiä on laskutavasta riippuen ainakin kaksi miljoonaa. Hyvin yleisesti mies työskentelee myös tilan ulkopuolella ja nainen vain tilalla. Noin 5 % maataloista on alle 30 vuotiaiden hallussa.

Puolan yksityinen maatalous on edelleen hyvin työvoimavaltaista. Kirjanpito-tiloilla, joiden keskipinta-ala on noin 6 ha, on viljelijä-perheen työpanos tilaa kohti noin 5 000 työtuntia. Koko yksityisen maatalouden työpanos supistui vuoden 1975 noin 770 työtunnista/ha noin 725 työtuntiin/ha vuonna 1979. Työpanos supistui siten keskimäärin noin 1,5 % vuodessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Suomessa maatalouden työpanos supistui 1970-luvulla keskimäärin noin 5 % vuodessa.

Puolan yksityisessä maataloudessa ei ole vielä tapahtunut sellaista nopeaa työvoiman tarpeen vähenemiseen johtavaa rakennekehitystä, mikä esim. meillä Suomessa ja useimmissa muissakin länsimaissa on jo tapahtunut. Koneiden ja muiden tuotantovälineiden puute sekä rakennekehitykselle asetetut esteet ovat jarruttaneet maatalouden nykyaikais- tamista ja teknistä kehitystä. Kahden viime vuoden aikana tehdyt uudistukset ovat muuttaneet tilannetta ratkaisevasti. Kun koko kansantaloutta vaivaavat ongelmat on ratkaistu ja talouselämä toimii jälleen normaalisti, tulee Puolan yksityinen maatalous kehittymään hyvin nopeasti. Jo tehtyjen uudistusten ja hinnankorotusten ansiosta maanviljelijöiden tulotaso on kohonnut merkittävästi. Heille on myös muodostunut ostovoimaa ja säästöjä, jotka suunnataan ilmeisesti suurimmaksi osaksi uusintainvestointeihin ja tuotantotekniikan nykyaikaistamiseen heti, kun teollisuus pystyy toimittamaan tarvittavia raaka-aineita ja tuotantovälineitä.

4. Lopuksi

Puolan talouselämässä on parhaillaan tapahtumassa hyvin suuria muutoksia. Tämä muuttaa merkittävästi myös maataloustuotantoa ja sen rakennetta. Kun sosialisoidun maatalouden saama tuki on poistettu, valtiontilat ja osuuskunnat toimivat itsenäisinä yrityksinä ja yksityinen maatalous voi vapaasti kehittyä, on Puolan maataloustuotannossa odotettavissa hyvin mielenkiintoinen uudelleen arvioinnin aika.

Suomen ja Puolan välistä yhteistyötä maatalousekonomian ja yleensä maatalouden alalla kehitetään edelleen molempien osapuolten etua silmälläpitäen. Lähitulevaisuuden tärkeimpiä yhteistyökohteita ovat maatalouskirjanpito toiminnan kehittäminen sekä maatalouden tuottavuuteen ja tehokkuuteen liittyvät kysymykset. Tähän mennessä on saatu hyviä kokemuksia yhteisistä seminaareista ja tutkijoiden vaihdosta.

MATKAKERTOMUS VIERAILUSTA NEUVOSTOLIITTOON

Seppo Suokko ja Erik Haggrén, Pellervon Taloudellinen
Tutkimuslaitos
Lauri Kettunen, Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos

Suomen ja Neuvostoliiton välistä maatalouden TT-yhteistoimintaa hoitavan työryhmän 5.1.1981 pitämän kokouksen päätöksen mukaisesti vieraili toukokuun 18.-23. päivinä 1981 Neuvostoliitossa asiantuntijaryhmä tutustumassa Neuvostoliiton maatalousekonomian tutkimustoimintaan. Matkaan osallistui tutkimuslaitoksen johtaja Seppo Suokko ja tutkimusjohtaja Erik Haggrén Pellervon taloudellisesta tutkimuslaitoksesta sekä professori Lauri Kettunen Maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta.

Asiantuntijaryhmä vieraili: a) Neuvostoliiton maatalousministeriössä, b) Yleisliittolainen maatalousekonomian tutkimuslaitoksessa, c) Venäjän federatiivisen tasavallan maatalousekonomian tutkimuslaitoksessa ja d) Ukrainan neuvostotasavallan maatalousekonomian tutkimuslaitoksessa.

Seuraavilla sivuilla luonnehditaan Neuvostoliiton maatalouden taloudellista tutkimus- ja suunnittelutoimintaa ja lopuksi esitetään lyhyt yhteenveto vierailun kohteista.

1. Maataloustuotanto Neuvostoliitossa

1.1. Maataloustuotanto ja kulutustavoitteet

Neuvostoliitossa maataloustuotannon jakautuminen eri tuotteisiin perustuu keskusjohtoiseen suunnitteluun, jossa maatalousekonomian laitoksilla on keskeinen osa suunnittelun eri vaiheissa. Suunnittelun tavoitteena on yhdistää käytettävissä olevien tuotantoresurssien suomat tuotantomahdollisuudet ja kulutuksen kehittämissuunnitelmat taloudellisesti optimaalisella tavalla koko Neuvostoliitossa.

Maataloustuotannon suunnitelmallinen kehittäminen kulutustavoitteiden mukaisesti heijastuu selvästi seuraavassa NL:n maatalousministeriön esittämässä tuotantorakenteen kehitystä kuvaavassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Keskeisten maataloustuotteiden tuotanto Neuvostoliitossa vuosina 1965 ja 1979, kg/henki.

	1965	1979
Liha	41	58
Maitotuotteet	251	319
Kananmunat	124	233
Vihannekset	72	95
Peruna	142	119
Leipä	156	139
Voi	7.1	8.2
Sokeri	34.2	42.8

Tuotannon ja kulutuksen painopiste on siirtynyt selvästi runsaasti eläinvalkuaista sisältäviin tuotteisiin samalla kun viljatuotteet ja perunan osuus on vähentynyt. Tämä kehitys tulee suunnitelmien mukaan jatkumaan myös seuraavalla 5-vuotiskaudella.

1.2. Tuotannon kehittämisen ongelmista

Sekä Neuvostoliiton Maatalousministeriössä että eri maatalousekonomian tutkimuslaitoksissa tulivat esille eräät keskeiset ongelmat, jotka rajoittavat kehityssuunnitelmia ja niiden toteuttamismahdollisuuksia. Taloudellisen suunnittelun tehtävänä onkin ratkaista, miten tuotantoa voidaan kehittää mahdollisimman tehokkaasti tunnettujen rajoitusten vallitessa ja missä järjestyksessä ja tahdissa eri ongelma-alueet tulee pyrkiä ratkaisemaan.

Viime vuosina Neuvostoliitossa on korostunut sään vaihteluista aiheutuva viljasadon voimakas vaihtelu. Satovaihteluita ei luonnollisesti voida koskaan poistaa, mutta viljelytekniikkaa kehittämällä ja varastointikapasiteettia lisäämällä voidaan leipä- ja rehuviljan tarjonnan vuotuista vaihtelua selvästi vähentää. Viljelyteknisistä toimenpiteistä tärkeimpinä tulivat esille keinokastelu- ja ojitushjelmat, joihin suunnattavia investointeja pidettiin taloudellisesti erittäin kannattavina.

Toisena keskeisenä ongelma-alueena tuli keskusteluissa esille tuottavuuden ja erityisesti työn tuottavuuden kehittämispyrkimykset. Taloudellisen suunnittelujärjestelmän tehtävänä onkin ohjata maatalouteen suunnattavia mittavia investointeja - viisivuotis-

suunnitelman 1980-85 mukaan 27 % koko kansantalouden investoinneista - ensi sijassa tuottavuutta tehokkaimmin parantaviin kohteisiin. Näistä ministeriössä tuotiin esille seuraavat keskeiset painopistealat:

- maatalouden koneellistamisinvestoinnit,
- lannoitetuotannon tehostamiseen tähtäävät investoinnit ja
- maanraivaukseen, maanparannukseen, eroosion estämiseen sekä keinokasteluun ja ojitukseen kohdistuvat investoinnit.

Muina keinoina tuotannon tehostamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi tulivat esille mm. tilojen erikoistuminen, johtamismenetelmien ja tilan tuotannon taloudellisen suunnittelun kehittäminen, tuotannon stimulointi erilaisin taloudellisin menetelmin kuten bonusjärjestelmien avulla ja parantamalla yksityisten palstojen tuotantoedellytyksiä.

1.3. Tuotannon organisointi suuryksiköihin

Neuvostoliiton maataloustuotanto on organisoitu suurten tilayksiköiden pohjalle: valtioneuvoihin eli sovhooseihin ja osuustoimintatiloihin eli kolhooseihin. Valtioneuvoja oli vuonna 1976 yhteensä lähes 20 000 kpl ja niiden keskipinta-ala nousi 18 000 hehtaariin, josta viljellyn maan osuus oli 5 900 hehtaaria. Osuustoimintatilojen luku oli vastaavasti noin 28 000. Niiden pinta-ala oli selvästi pienempi kuin valtioneuvojen, keskimäärin 6 600 hehtaaria, josta viljeltyä 3 600 hehtaaria.

Tilat ovat useimmiten erikoistuneet tiettyihin tuotteisiin, joskin täysin yksipuolista tuotantoa ei suosita tuotantotaloudellisten ongelmien (työn kausivaihtelu, yksipuolinen viljely ym.) vuoksi. Ukrainassa pidettiin eri kotieläintuotantoyksiköiden optimikokoina seuraavia komplekseja:

maito	800 - 1 200	lypsylehmää
naudanliha	5 000 - 10 000	lihanautaa
sianliha	12 000 tai 24 000	lihasikaa.

Munien ja siipikarjanlihan tuotanto puolestaan tapahtuu pääasiassa suurten asutuskeskusten läheisyyteen sijoitetuissa jättimäisissä tuotantokomplekseissa, joissa saattaa olla jopa miljoona kanaa tai 5 miljoonaa broileria.

Suurtuotantoyksiköiden rinnalla tuotetaan huomattava osa varsinkin vihannöksistä ja kotieläintuotteista maataloustyöntekijöiden yksityispaikoilla. Näiden maksimikoko on 0.5 hehtaaria.

1.4. Resurssien käyttö Neuvostoliiton maataloudessa

Neuvostoliitossa käytetään huomattava osa kansantalouden kokonaisresursseista maatalouteen. Työllisestä työvoimasta lähes neljännes työskentelee maatalouden piirissä ja maatalouteen suunnataan 27 prosenttia maan kokonaisinvestoinneista. Viljelyalue, 0,85 ha henkeä kohden, on runsaat puolitoistakertainen läntisten teollisuusmaiden viljelypinta-alaan verrattuna.

Mm. kulutustottumusten muutoksista johtuen maatalous saa yhä korostetun aseman tulevassa viisivuotissuunnitelmassa. Kommunistsen puolueen 26. puoluekokouksessa mm. päätettiin maatalouden investointien määrän jatkuvasta lisääntymisestä, mikä käytännössä merkitsee maatalouden investointiosuuden pitämisenä nykyisellä 27 prosentin tasolla kokonaisinvestoinneista. Samassa kokouksessa myös korostettiin yksityisten viljelmien merkitystä ravinnon tuotannossa. Yksityisten viljelmien osuus Neuvostoliiton kokonaistuotannosta lienee 10-11 prosenttia. Tosin joillakin tuotannon aloilla näiden viljelmien osuus saattaa olla peräti 30-40 prosenttia. Yksityisten viljelmien keskimääräinen koko on 1/4 hehtaaria.

a) Työvoima

Neuvostoliitossa, kuten muissakin teollisuusmaissa maatalouden työvoimaosuus on viime vuosien aikana vähentynyt. Voimakkaasta rakennekehityksestä huolimatta lähes neljännes työvoimasta työskentelee vielä maataloudessa. Maaseutuväestön osuus on tätä lukua vielä huomattavasti suurempi eli 37 prosenttia.

Suuresta työvoimaosuudesta huolimatta ilmenee kausiluonteista ja alueellista työvoimapulaa maataloudessa. Erityisesti kylvötöiden ja sadonkorjuun aikana työvoiman puute saattaa olla tuntuva. Työvoiman puute selittyy osittain sillä, että erityisesti nuorena väen halukkuus ylittöihin on melko vähäinen. Tehdyt työtunnit maa-

taloudessa ylittävät vain hiukan tehdyt työtunnit koko kansantaloudessa (1860 työtuntia henkeä kohti vuodessa maataloudessa, noin 1800 työtuntia koko kansantaloudessa. Suomessa maatalousväestön tekemät työtunnit ovat peräti 2600).

Työn tuottavuutta pyritään parantamaan mm. erikoistumalla, koneellistamalla ja parantamalla työn organisaatiota. Rahoituksen saavuus rajoittaa kuitenkin tätä kehitystä. On laskettu, että yhden työntekijän korvaaminen maataloudessa vaatii investointeja noin 12 000 ruplaa (72 000 markkaa). Tämä summa vastaa maataloustyöntekijän 6-7 vuoden bruttoansiota.

b) Investoinnit

Kansainvälisesti verraten erittäin korkea investointitaso Neuvostoliiton maataloudessa selittyy Neuvostoliiton tutkijoiden mukaan kahdesta syystä. Tuotantoa ja tuottavuutta pyritään investointitoiminnalla nostamaan nopeasti. Toisaalta nuoret ihmiset viihtyvät ainoastaan mekanisoiduilla tiloilla, joten investoinnit on nähtävä osaltaan myös työvoiman saannin kannalta välttämättömänä. Huomiota investointien rakenteessa kiinnittää se seikka, että peräti 62 prosenttia maatalouden kaikista investoinneista on rakennusinvestointeja. Esim. Suomessa talorakennusten osuus kokonaisinvestoinneista on vain 15 prosentin luokkaa. Valtaosa investoinneista täällä on kone- ja laiteinvestointeja.

c) Viljelysmaa

Osa investoinneista kohdistetaan maan parantamiseen ja uuden viljelysmaan aikaansaamiseen. Kuitenkin Neuvostoliitossa muiden maiden tavoin viljelty maa-alue henkeä kohden on jatkuvasti laskussa. Vuonna 1965 viljelysmaa henkeä kohden laskettuna oli 0.95 hehtaaria, kymmentä vuotta myöhemmin se oli laskenut jo 0.85 hehtaariin. Tästä vähenemisestä huolimatta Neuvostoliitossa viljelty maa henkeä kohden laskettuna ylittää selvästi esimerkiksi Suomen ja muiden läntisten teollisuusmaiden viljellyn pinta-alan henkeä kohden. Viljelymaan suhteellisen vähenemisen takia tuotannon lisääminen on siten mahdollista ainoastaan tuottavuuden eli satotasojen nostamisen kautta.

Tuottavuuden ja tuotannon lisäämiseksi tilojen itsenäistä päätöksentekoa on pyritty Neuvostoliitossa lisäämään. Myös taloudellisia kiihokkeita (bonukset ym.) tuottavuuden lisäämiseksi on pyritty saamaan aikaan.

1.5. Hintapolitiikka

Ukrainan neuvostotasavallan maatalousekonomian tutkimuslaitoksessa perehdyimme Ukrainan ja samalla koko Neuvostoliiton hintajärjestelmään sekä tutkimuslaitoksen rooliin hintapolitiikan toteuttamisessa. Vähittäishinnat ovat periaatteessa samat kaikille kuluttajille eikä tuottaja- ja vähittäishinnan välillä ole suoranaista riippuvuutta, vaan valtio ostaa tuotteet tuottajilta ja myy toisaalta ne edelleen kuluttajille.

Tuottajahintojen asettaminen muodostuukin Neuvostoliitossa keskeisimmäksi hintapolitiikan tehtäväksi. Ukrainan tasavalta - kuten ilmeisesti muutkin tasavallat - on jaettu luonnonolosuhteiden perusteella eri tuotantoalueiksi. Kullakin tällaisella alueella on tuottajahinta sama, mutta alueittain hinta on differentioitu, jotta tilojen kannattavuus säilyisi tyydyttävänä.

Tutkimuslaitos saa tilastotietoja eri tiloilta ja käsittelee niitä yleensä aggregoituna (kunakin alueena noin 20 tilaa). Tutkimustulosten perusteella tutkimuslaitos tekee ehdotuksia maatalousministeriölle maataloustuotannon kannattavuuden parantamiseksi. Jossain tapauksessa ehdotukset johtavat myös tutkijoiden ilmoituksen mukaan välittömiin toimenpiteisiin. Jossain tapauksissa ehdotusta voidaan kokeilla rajoitetusti, minkä jälkeen tulokset analysoidaan ja myönteisessä tapauksessa sovelletaan laajemmalla alueella.

Neuvostoliitossa toimii myös yksityiset markkinat, joilla yksityis-palstojen omistajat myyvät tuotteitaan. Kävimme myös itse sekä Kiovan että Moskovan yksityisillä markkinoilla. Tarjonta oli niukkaa ilmeisesti varhaisesta keväästä johtuen. Yhdellä myyjällä oli tavallisesti 1-2 tuotetta myytävänä. Retiisiä, salattia ja papuja näkyi useilla pöydillä. Hinnanmuodostus on täysin vapaa, kysynnän ja tarjonnan mukainen. Varhaissatona korjattu mansikkakilo maksoi 15 ruplaa (noin 90 mk).

Virallisista vähittäishinnoista mainittakoon maito 2.30 mk/l, voi 18 mk/kg, liha 12 mk/kg, broileri 18 mk/kg. Leipä on lähes ilmaista, noin 1.20 mk/kg.

1.6. Ennusteet ja matemaattiset mallit

Ennusteita tehdään kaikissa käymissämme laitoksissa. Ennusteväli on joko vuoteen 1990, 2000 tai pitempikin. Ennusteet tehdään useimmiten alueittain mm. erilaisen maaperän ja ilmaston takia. Tuotantopanosten kuten lannoitteiden ja koneiden saatavuudella tuntui olevan keskeinen asema ennusteita laadittaessa.

Ennusteiden pohjana oleviin malleihin ei ehditty tyhjentävästi tutustua lyhyen vierailun aikana. Matemaattisia malleja tutkitaan kuitenkin laajasti ja tutkimuslaitoksissa on omat osastonsa näitä menetelmiä varten. Lineaarista ohjelmointia käytetään runsaasti suunnittelussa ja ilmeisesti myös ennustamisessa. Menetelmiä kehitetään edelleen mm. yleisliittolaisessa tutkimuslaitoksessa, jossa keskustelimme erään asiantuntijan tri Uzun:in kanssa. Tosin hän arveli, etteivät päätöksentekijät ole aina kovinkaan kiinnostuneita matemaattisista malleista.

2. Vierailukohteina olleet maatalousekonomian laitokset

2.1. Neuvostoliiton maatalousministeriö

Neuvostoliiton maatalousministeriö on maan johtava maatalousalan virasto, jonka vastuulla on maatalouden hallinto ja suunnittelu. Näin ollen ministeriön alaiseen organisaatioon kuuluvat myös maan maatalousekonomian tutkimuslaitokset.

Ministeriön organisaatiota ja tehtäviä esitteli A. D. Machehkin, taloussuunnitteluosaston apulaisosastopäällikkö, joka toimi isäntänämme vieraillessamme ministeriössä matkamme ensimmäisenä päivänä. Käyntimme aikana keskusteltiin yleisluonteisesti seuraavista pääkysymyksistä: Neuvostoliiton maataloustuotannon rakenne ja sen kehittämistavoitteet, keskeiset ongelmat maataloustuotannon kehittämisessä (viljasadon vuotuiset vaihtelut, tuottavuuden kohottaminen) sekä keinoista tuotannon tehostamiseksi ja tuottavuuden

den parantamiseksi. Keskusteluissa tuli esille myös maatalousekonomian keskeinen tehtävä maataloustuotannon suunnittelussa ja suunnittelumenetelmien kehittämisessä. Neuvostoliiton suunnittelma-
taloudessa on suunnittelulla ja siihen liittyvällä tutkimuksella selvästi tärkeämpi ja siten myös arvostetumpi asema kuin markkina-
talousmaissa.

2.2. Yleisliittolainen maatalousekonomian tutkimuslaitos

Neuvostoliiton hierarkisessa tutkimusorganisaatiossa yleisliittolainen maatalousekonomian tutkimuslaitos muodostaa järjestelmän huipun, jonka alaisena ovat kaikki muut maatalousekonomian tutkimuslaitoksen ja joka itse on maatalousministeriön alainen. Se koordinoi ja vahvistaa alaistensa tutkimuslaitosten tutkimusohjelmat. Samoin se ohjaa myös tutkimusmenetelmien käyttöä.

Saimme ystävällisen ja huomaavaisen vastaanoton tutkimuslaitoksessa. Kävimme keskusteluja johtajan, prof. G. A. Dolgosheyin ja useiden tutkijoiden kanssa koko päivän ajan. Keskustelujen kohteena olivat lähes kaikki ohjelmaamme kuuluneet teemat kuten tuotanto-, työvoima-, pääoma-, investointi-, ennuste- ja menetelmäkysymykset. Ohjelmaa oli ehkä liikaa yhden päivän osalle, mutta toisaalta tapasimme useita tutkijoita, saimme arvokasta informaatiota ja keskustelut olivat yleisesti ottaen mielenkiintoisia.

2.3. Venäjän federatiivisen neuvostotasavallan maatalousekonomian laitos

Tutkimuslaitos toimii yleisliittolaisen maatalousekonomian tutkimuslaitoksen alaisuudessa. Laitos on organisoitu kahdeksaksi osastoksi, joita ovat:

- kehittämisosasto
- suunnitteluosasto
- vilja- ja karjatalousosastot
- työvoimaosasto
- toimintayksiköiden organisointiosasto
- johtamiseen liittyvä osasto
- sosiaalisten kysymysten osasto.

Isäntänämme toimivat laitoksen johtaja tri. J. T. Busilow ja eri osastojen johtajat. Keskusteluissa kosketeltiin laajasti mm. menetelmällisiä kysymyksiä, pitkän ja keskipitkän aikavälin ennusteita, työvoimakysymyksiä sekä maaseudun sosiaalisia ongelmakysymyksiä. Keskusteluissa kävi mm. ilmi matemaattisten mallien soveltamisessa tapahtunut kehitys Neuvostoliitossa. Ensinnäkin malleihin alussa kohdistetut suuret toiveet eivät ole toteutuneet. Pääpaino on edelleen optimointimalleissa, joskin varsinkin tieteellisessä työssä simulointimallit ovat saaneet yhä enemmän jalansijaa. Keskeisinä käytännön ongelmina nähtiin mm. tuottavuuden parantaminen ja nuorten työntekijöiden viihtyvyyden lisääminen maataloudessa.

2.4. Ukrainan neuvostotasavallan maatalousekonomian tutkimuslaitos

Ukrainan maatalousekonomian tutkimuslaitos perustettiin vuonna 1956 maatalouden taloudellisen suunnittelun ja tutkimuksen kehittämiseksi. Tutkimuslaitos toimii yhteistoiminnassa Neuvostoliiton Tiedeakatemian Kioassa sijaitsevan eteläisen osaston kanssa. Tämä Tiedeakatemian osasto koordinoi tutkimustoimintaa Ukrainan tasavallan alueella.

Tutustuimme tutkimuslaitokseen ja sen tutkimusohjelmaan laitoksen johtajan, tri, A. A. Storozhukin johdolla. Meille oli varattu tilaisuus keskustella koko iltapäivä eri osastojen johtajien kanssa maatalousekonomisen tutkimuksen ja suunnittelun tehtävistä Ukrainan neuvostotasavallan tasolla. Keskustelun aikana tuli hyvin esille tutkimuksen keskittyminen tärkeimmille ongelma-alueilla ja tämän tehtäväkentän mukaiseen jakoon perustui myös laitoksen organisaatio. Tärkeimpinä tutkimusalueina tulivat esiin mm. seuraavat:

- maan käytön tehostaminen ja tuottavuuden parantaminen, investointien tehokas kohdentaminen, työn tuottavuuden arviointi, maataloustuotannon suunnittelumenetelmät, maatalojen ja jalostussektorin yhteistyö sekä maatalojen johtamis- ja suunnittelumenetelmät.

Vierailumme aikana keskustelimme myös useista näihin pääalueisiin liittyvistä erityiskysymyksistä kuten hintajärjestelmistä, tilakohtaisen ja toisaalta alue- ja neuvostotasavaltatasoisen suunnittelun yhdistämisestä, maataloustyövoiman korvaamisesta koneellistamisen avulla, muista tuottavuuden kehittämiseen tähtäävistä toimenpiteistä sekä Ukrainan maataloustuotannon rakenteesta ja tuotannon sijoittumiskriteereistä.

3. Koko matkan johtopäätökset

Järjestelmien erilaisuudesta huolimatta sekä Neuvostoliiton että Suomen maataloudessa ongelmissa on havaittavissa samankaltaisuutta. Käymissämme keskusteluissa korostuivat mm. seuraavat ongelma-alueet:

- Tuotannon rationalisointi sekä resurssien määrään ja kohdentamiseen liittyvä tutkimus
- Investoinnit
- Pääomakanta
- Työvoima
- Tuottavuus
- Tuotannon suuntaaminen ja sopeuttaminen muuttuvien kuluttotottumusten mukaisesti
- Ravintotuotannon pitkän aikavälin tutkimus ja suunnittelu
- Metodikysymykset yleensä, matemaattiset mallit ja tietokoneiden hyväksikäyttö
- Yritystaloudellinen suunnittelu
- Koko ravintotuoantoprosessin organisointiin liittyvät taloudelliset kysymykset
- Maaseutuväestön sosiaaliset ongelmat
- Hintajärjestelmän ja taloudellisten bonusten käyttö maatalouspolitiikan apuvälineinä.

Todettiin, että informaation jatkuva vaihto mm. näistä kysymyksistä olisi tarpeellista. Jatkossa olisi tarpeen tarkemmin rajata mahdolliset yhteistyön kohteet.

Käydyissä keskusteluissa todettiin, että maatalouden alalla on yleensä runsaasti yhteistyötä, mutta maatalousekonomia ei ole kuulunut yhteistyökohteisiin. Saimme käsityksen, että Neuvostoliiton maatalousministeriö mahdollisesti olisi kiinnostunut yhteistyöstä. Heidän asianaan lienee nyt toimia, mutta suomalais-neuvostoliittolaisessa yhteistyökokouksessa voitaisiin ehkä muistuttaa halustamme saada yhteistyö käyntiin myös maatalousekonomian alalla.

Venäjän federatiivisen tasavallan tutkimuslaitos tuntui vierailun kohteina olleista laitoksista sopivimmalta yhteistyökumppanilta tässä vaiheessa. Johtaja Busilow on vierailut Suomessa ja hän tuntui sellaiselta henkilöltä, joka voisi kehittää yhteistyötä. Muistakin tämän instituutin osastonjohtajista saimme myönteisen kuvan. Ennustamis- ja simulointiongelmien ovat mm. yhteisiä heidän ja meidän laitoksillemme. Mainittakoon lisäksi, että vasta perustettu Leningradin alueen tutkimuslaitos kuuluu tämän instituutin alaisuuteen. Leningradilainen laitos lienee jatkossa myös sopiva yhteistyökumppani.

INVESTOINTI- JA TUOTANTOKUSTANNUSTEN ALENTAMINEN EDELLYTYKSI MAATALOUDEN KANNATTAVUUDELLE

Matias Torvela

Pääomatarpeesta maataloudessa

Maatalouden pääoman tarve maassamme on arvioitu olevan varsinaisten tuotannollisten investointien osalta yli 4 miljardia mk vuodessa (Ihamuotila). Tästä suurimman erän muodostavat kone- ja kalustoinvestoinnit eli runsaat 1.5 mrd. mk eli lähes 40 %. Talousrakennusten osuus on noin 700 milj. mk eli noin 17 %. Maanosto ja sukupolvenvaihdos molemmat ovat noin 800 milj. mk eli yhteensä 38 %. Maa- ja vesirakennuksen osuus on noin 200 milj. mk eli 5 %.

Mikäli maatalouden investointeihin luetaan myös viljelijöiden asuinrakennuksiin kohdistuvat investoinnit, on maatalouden investointitarve vuosittain 5 mrd. markan suuruusluokkaa. Maatalous on tunnetusti paljon pääomia vaativa elinkeino. Tämä käy ilmi selvästi verrattaessa investointeja esim. maatalouden bruttotuloon tai maataloustuloon. Maatalouden bruttotulot on vuonna 1980 arvioitu olleen noin 13 mrd. mk ja maataloustulo noin 3.2 mrd. mk. Vuotuinen investointitarve olisi siis lähes puolet maatalouden bruttotuotosta ja suurempi kuin maataloustulo. On selvää, että maatalous ei selviä näistä investoinneista oman rahoituksen avulla, vaan rahoitukseen on käytettävä velkavaroja ja mm. metsätaloudesta saatuja tuloja samoin kuin sivuansioita.

Tarkkoja tietoja maatalouden rahoituksen järjestelystä ei ole käytössä. On kuitenkin arvioitu, että vuonna 1977 maatalouden tuotannollisista investoinneista rahoitettiin velkavaroin yli 40 % ja omarahoitus oli vajaa 60 %. Omaan rahoitukseen on luettu

Maatilatalouden kehittämistä Suomenselän alueella käsittävän seminaarin Kauhajoella 1.10.1981 pidetty alustus.

myös metsätaloudesta saadut tulot. Rahoitus vaihtelee eri koh-teissa. Esim. tilan sukupolvenvaihdoksen rahoituksessa oman rahoituksen on arvioitu olleen vain noin 13 %. Näissä tavallisin pankki-lainojen osuus on ollut 30 % ja maatilalain mukaiset lainat myös noin 30 %. Loppuosa on ollut velan siirtoa tai on jääty velkaa luopujalle.

Rahankäyttö Etelä-Pohjanmaan olosuhteissa

Pienet tilat

Viljelijöiden rahan hankintaa, rahan käyttöä ja investointeja on tässä tarkasteltu lähinnä kirjanpitoluostien valossa. Tarkastelun kohteeksi on valittu Etelä-Pohjanmaan tutkimusalueen kirjanpito-tilat. Täällä on ollut viime vuosina noin 90 kirjanpito-tilaa. Kirjanpito-tilat ovat tunnetusti jonkin verran keskitasoa tehok-kaampia tiloja, joten niillä rahaakin liikkunee keskimääräistä jonkin verran enemmän. Katson kuitenkin, ettei se tässä yhteydessä kovin paljon haittaa rahatulosten, -menojen tarkastelua ja vilje-lijäperheen rahan käyttöä.

Maatalouden, metsätalouden ja viljelijöiden koko toiminnan kes-keisimpänä päämääränä voitaneen pitää mahdollisimman hyvää talou-dellista lopputulosta. Tiedämme, että sen mittaamiseen liittyy monia ongelmia ja sitä voidaan lähestyä monilta eri kanteilta. Tässä sitä on lähestytty mahdollisimman yksinkertaisesti ts. on laskettu rahatulosten ja -menojen perusteella viljelijöiden käy-tettävissä olevat tulot ja pyritty katsomaan mihin rahat tilalla käytetään.

Viljelijöiden kokonaisrahaylijäämä on laskettu maataloudesta, metsätaloudesta ja sivuansioista. Lisäksi on huomioitu myös ns. yksityistalouden rahatulot, joihin kuuluu mm. eräitä perheeseen liittyviä avustuksia ja muita pienempiä tuloja.

Mainittua rahaliikettä on tarkasteltu erikseen 10-20 ha:n ja 20-30 ha:n tiloilla. Tarkastelu koskee vuosia 1979 ja 1980. Lukuja tarkastellessa kiintyy huomio siihen, että rahaa liikkuu tilalla aika paljon, mutta suurehkoja rahatuloja vastaavat myös suuret rahamenot. Tämä koskee etenkin varsinaista maataloutta. Maataloudessa rahamenot sisältävät lannoitteista, rehuista, tarvikkeista ym. aiheutuvat menot. Esim. 10-20 ha:n tiloilla maatalouden bruttotulot ovat viime vuosina olleet noin 100 000 mk:n luokkaa. Maatalouden rahamenot, investoinnit mukaan lukien ovat olleet noin 75 000 - 80 000 mk. Täten tällä tavoin lasketut nettora-hatulot ovat olleet noin 17 000 - 30 000 mk tilaa kohti. Metsätalouden nettotulot ovat olleet noin 8 700 - 11 800 ja sivuansioista saadut nettotulot 9 300 - 10 100 mk tilaa kohti. Mikäli huomioidaan myös yksityistalouden rahatulot noin 5 500 - 5 800 mk tilaa kohti, on viljelijäperheen tällä tavoin laskettu käytettävissä ollut rahamäärä vuonna 1979 40 650 mk ja vuonna 1980 57 300 mk.

Mihin tämä rahamäärä on 10-20 ha:n tiloilla käytetty? Veroihin on tästä summasta mennyt noin 8 000 - 8 700 mk ja lainakorkoihin 2 900 - 3 200 mk. Asuinrakennusten uudistuksiin on käytetty noin 1 000 - 4 100 mk. Lainoja on lyhennetty noin 7 500 - 8 000 mk vuodessa. Perhe on kuluttanut yksityistaloudessa vuonna 1979 noin 27 500 mk ja vuonna 1980 37 300 mk. Tämä on ollut mahdollista vain siten, että tilalle on otettu velkaa 8 300 - 14 200 mk vuodessa. 10-20 ha:n tiloilla vuonna 1979 velkaa oli noin 61 700 mk ja velat kirjanpidollisesta varojen määrästä noin 17 %. Vuonna 1980 velat olivat 67 700 mk tilaa kohti ja vastaavalla tavalla laskettu velkaisuus 18 %.

Keskikokoiset tilat

Rahatulot vähän suuremmilla tiloilla muodostuvat suunnilleen samalla tavalla. 20-30 ha:n tiloilla täällä Etelä-Pohjanmaalla maatalouden bruttorahatulot ovat vuosina 1979 ja 1980 olleet noin 185 000 - 237 000 ja rahatulojen ja menojen erotus 49 300 - 51 000 mk tilaa kohti. Metsätalouden nettotulot ovat vaihdelleet

7 700 - 16 400 mk ja sivuansiotulot 5 200 - 6 500 mk. Perheen yksityistalouden tulot ovat olleet 3 500 - 5 000 mk. Täten netto-rahatulot yhteensä tilaa kohti ovat olleet keskimäärin noin 70 000 - 75 000 mk. Viljelijäperhe on tästä maksanut veroja noin 13 000 - 15 000 mk. Asuinrakennuksen uudistuksessa on käytetty 3 600 - 18 700 mk. Lainoja on lyhennetty 18 000 - 30 000 mk. Tämän jälkeen perhe on voinut kuluttaa vuonna 1979 36 900 mk ja vuonna 1980 43 600 mk. Tämä kulutustaso on kuitenkin edellyttänyt velan ottoa vuonna 1979 lähes 15 000 mk ja vuonna 1980 lähes 37 000 mk. Näillä 20-30 ha:n tiloilla oli velkaa keskimäärin vuonna 1979 128 000 mk ja vuonna 1980 122 000 mk. Velkaisuus-% on ollut noin 22 - 24 %.

Miten voidaan lisätä käytettävissä olevia tuloja?

Rahatulojen ja -menojen erotuksena muodostuvia käytettävissä olevia tuloja voidaan lisätä tietenkin joko tuloja lisäämällä tai menoja pienentämällä. Maatalouden rahatulot koostuvat tuotetuista tuotemääristä ja hinnoista. Tuotשמääriä saattaa olla mahdollisuus nostaa tuotantoa tehostamalla ja erikoistumisella. Täten on kuitenkin mahdollista lisätä tuottoa vain rajoitetusti ja sitä keinoa viljelijät ovat vuosia jo yrittäneet. Tosin tuottoa nostettaessa myös kustannukset pyrkivät nousemaan. Tuottajahintojen nostaminen jollekin korkeammalle tasolle on osoittautunut vaikeaksi. Saattaa hyvinkin olla, että hintapuolella on tyydyttävä jatkossakin vain siihen, että hintoja nostetaan vain kustannusten nousua vastaavasti. Täten kannattavuuden parantamisajattelussa ei sovi luottaa tuottajahintatason nousuun. Muutenkaan hintapuolelta lääkkeen löytäminen lienee vaikeaa. Tuskin voidaan olettaa, että tuotantovälineiden hinnoissa tapahtuisi laskua. Kehitys on tähän saakka ollut päinvastaista.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti tarkastella maatalouden kannattavuutta, joka liittyy läheisesti viljelijöiden tuloihin. Tuotantokustannusten ja tuotteen hinnan välisestä suhteesta otetaan vain eräitä esimerkkejä. Ne ovat vuodelta

1979, mutta suhteet eivät ole sanottavasti muuttuneet tämän jälkeen. Tämän lisäksi on kirjanpito-tiloilta laskettu viljelijäperheen työtulo. Nämä suureet kuvastavat maataloudesta saatua tulosta ja antanevat viitteitä miten tuloksia voitaisiin parantaa.

Mitä tuotantokustannuksista on luettavissa?

Maidon tuotantokustannuslaskelmat osoittavat, että tuotantokustannukset ylittävät siitä saadun hinnan. Jos tuottajahinnan tasokorotusta ei saada aikaan, on tilanteen korjaamiseksi kriittisesti tarkasteltava tuotantokustannuksia ja niiden eri eriä. Tarvikekustannuksia ei liene helppo alentaa, sillä ne koostuvat ostettavista lannoitteista, kasvinsuojeluaineista, rehuista, polttoaineista ja eräistä muista eristä. Ihmistyön alentaminen yksistään ei tavallisesti käy päinsä, vaan se edellyttää yleensä koneistuksen lisäystä. Tämä ilmenee taas vuorostaan konekustannusten nousuna. Tässä yhteydessä kiintyy huomio suuriksi paisuneisiin omaisuuskustannuksiin. Jo nyt omaisuudesta aiheutuva kustannus on esim. maidon tuotantokustannuksissa 35-40 %. Tässä huomattavimmat erät ovat kone- ja kalustokustannus sekä talousrakennuksista aiheutuva kustannus. Näyttäisi siltä, että konekustannuksen ja rakennuskustannuksen nousua tulisi pyrkiä hillitsemään.

Maatalouden taloudellista tulosta on tarkasteltu myös työtulon perusteella. Tässä on selvästi havaittavissa kaksi pääseikkaa. Suuremmilla tiloilla taloudellinen tulos on selvästi parempi kuin pienemmillä. Tämä puhuu sen puolesta, että tilakokoa olisi perusteltua pyrkiä suurentamaan. Kuitenkin on todettava, että tilakoon suurentaminen tilan oman rahoituksen turvin tulee olemaan hidasta. Työtulon tarkastelu osoittaa myös sen, että järkevästi suoritettu erikoistuminen yleensä johtaa taloudellisen tuloksen parantamiseen.

Rahatulojen ja -menojen tarkastelu kirjanpito-tiloilla osoittaa, että mikäli halutaan säilyttää jonkinasteinen kulutustaso maataloilla, ei investointeihin ole käytettävissä rahaa ainakaan lisääntyvässä määrin. Kirjanpito-tilat eivät kuvaa rahantarvetta

joka suhteessa maataloudessa. Kirjanpitotilat ovat normaalisti ns. vanhoja toiminnassa olevia tiloja. Tällöin ei tule esille mm. sukupolvenvaihdosta aiheutuva rahan tarve. Samoin tilan talousrakennusten uusimisesta aiheutuneet kustannukset eivät selviä riittävästi. Näillä kirjanpitotiloilla myös peltoalan lisäys on ollut vähäistä, joten tilakoon suurentamisesta aiheutuvat menot eivät ilmene luvuista riittäväällä painolla.

Tuloksista voidaan kuitenkin päätellä, että investointien määrä kirjanpitotiloilla on sillä tasolla, ettei niitä yleisesti voida lisätä nykyisestään ainakaan oman tilan tuloja käyttäen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että maatilat eivät voi rahoittaa sukupolvenvaihdosta riittävässä määrin oman tilan tuloilla. Sama koskee myös uusien talousrakennusten rakentamista ja lisämaan ostoja. Maatalouden omilla rahatuloilla, mukaan ottaen metsätalouden tulot ja sivuansiot, voitaneen rahoittaa vain maatalouden normaaliset tuotantotoimintaan liittyvät investoinnit. Sukupolvenvaihdos, uudisrakentaminen ja tilakoon suurentamisen rahoitus edellyttävät selvää ulkopuolista rahoitusta. Rahatulojen ja menojen tarkastelu osoittaa, että tilojen korkomenoja ja lainojen lyhenyksiä on vaikea lisätä nykyisestään perheen kulutustasoa alentamatta.

Eräissä yhteyksissä on esitetty, että viljelijöiden omarahoitusmahdollisuutta voitaisiin parantaa eräin maatalouspoliittisin toimenpitein. Tällaisina on mainittu varallisuusverotuksen uudelleenjärjestely ja omaisuusosien poisto-oikeuksien muuttaminen verotuksessa. Tärkeänä osarahoituksena on esitetty myös tietynlaisen varausjärjestelmän käyttöönottoa verotuksessa sukupolvenvaihdostapauksissa. Edellä mainitut toimenpiteet olisivat jonkinlaisia osaratkaisuja maatalouden rahoitusta kehitettäessä. Valtion lainoitus toiminta tulee edelleenkin olemaan tärkeä rahoituksen ratkaisu.

Maan hinta ja maatilojen hinnat pyrkivät nousemaan monesta erisyystä kohtuuttomasti. Jo nyt maatilojen hinnat suhteessa tilan tuottoon ovat kohtuuttoman korkeita. Tilan lunastaminen perinnön yhteydessä tietyntasoiseen tuottoarvoon helpottaisi tilan siirtoa ratkaisevasti. Tämäkin edellyttäisi tiettyjä säännöksiä perintölakeihin.

Yhteenvedo

Edellä oleva voitaneen lyhyesti sanoa seuraavasti. Maatalouden piirissä pääoman muodostus on heikko. Viljelijöiden toimeentuloa alentamatta ei ole mahdollisuutta lisätä investointien määrää nykyisestään. Mikäli tilakokoa halutaan merkittävässä määrin suurentaa, edellyttää se rahoituksen edelleen kehittämistä. Samoin sukupolvenvaihdos edellyttää ulkopuolista rahoitusta. Metsätalouden tulot ja sivuansiot eivät ratkaise rahoitusongelmia, vaan tarvitaan valtiovallan lainoituksen jatkuvaa kehittämistä. Varallisuusverotuksen muutoksen, omaisuusosien poisto-oikeuksien uudelleen järjestely ja erilaisten varausjärjestelmien käyttö verotuksessa auttaisivat omalta osaltaan rahoituksen järjestelyä.

Itse maataloustuotannossa kannattavuuden parantamiseen tuskin tulee apua tuottajahintojen kautta. Toinen vaihtoehto on tuotannon rationalisointi ja täten kustannusten alentaminen. Eräs lääke tässä on erikoistuminen, joskaan sitäkään ei voi viedä liian pitkälle. Samanaikaisesti eräät puolustavat jo monipuolistakin tuotantoa. Ehkä tehokkaampi keino olisi yrityksen koon suurentaminen, jossa on edellä esitettyjä rahoitusvaikeuksia. Tuotantokustannuksissa omaisuudesta aiheutuvat kustannukset ovat jo nyt sillä tasolla, ettei niitä enää voi nostaa. Pikemminkin tulisi kriittisesti tarkastella kone- ja laitekustannuksia ja talousrakennuksista aiheutuvia kustannuksia. Eräissä tapauksissa niitä olisi ilmeisesti mahdollisuus alentaa. Edellä sanottu ei koske sellaisia investointeja ja tuotannon tehostamiseksi välttämättömiä sijoituksia, jotka lisäävät selvästi tuottoa tai alentavat kokonaiskustannuksia.

Taul. 1. Rahaliike Etelä-Pohjanmaan 10-20 ha:n
kirjanpito-tiloilla, mk/tila

	1979	1980(e)
Maatalouden rahatulot	90 479	109 066
rahamenot ¹⁾	73 290	79 451
Nettorahatulot	17 189	29 615
Metsätalouden nettorahatulot	8 707	11 760
Sivuansiot	9 295	10 132
Yksityistalouden rahatulot	5 459	5 781
Em. nettorahatulot yht.	40 650	57 288
<u>Rahan käyttö</u>		
Korot, vuokrat, eläkkeet	3 218	2 913
Verot	7 913	8 668
Asuinrakennusten uudistus	4 112	845
Lainojen lyhennykset	8 286	7 409
Perheen yksityiskulutus	27 486	37 308
Otettu velkaa	14 263	8 263
Velat, vuoden alussa	61 724	67 726
Velkaisuus %	16.9	17.8
<hr/>		
¹⁾ Sisältää maatal. investoinnit	24 669	19 899
Koneet ja kalusto	17 475	16 971
Talousrakennukset	4 951	1 415
Salaojitus, maanosto ja uudisviljely	2 243	1 507

Taul. 2. Rahaliike Etelä-Pohjanmaan 20-30 ha:n
kirjanpito-tiloilla, mk/tila

	1979	1980(e)
Maatalouden rahatulot	185 398	237 281
rahamenot ¹⁾	136 054	186 264
Nettorahatulot	49 344	51 017
Metsätalouden nettorahatulot	16 442	7 658
Sivuansiot	5 170	6 513
Yksityistalouden rahatulot	3 557	4 993
Em. nettorahatulot yht.	74 513	70 181
<u>Rahan käyttö</u>		
Korot, vuokrat, eläkkeet	6 281	8 518
Verot	13 031	15 005
Asuinrakennusten uudistus	3 621	10 820
Lainojen lyhennykset	18 070	30 161
Perheen yksityistalous	36 906	43 604
Otettu velkaa	14 896	36 974
Velat vuoden alussa	128 165	121 866
Velkaisuus %	23.9	22.1
<hr/>		
¹⁾ Sisältää maatal. investoinnit	25 684	46 713
Koneet ja kalusto	19 879	40 901
Talousrakennukset	3 740	2 233
Salaojitus, maanosto ja uudisviljely	2 065	3 579

Taul. 3. Maidon tuotantokustannus ja maidon hinta
Etelä-Pohjanmaan olosuhteissa vuonna 1979

	Alle 20 ha:n tilat		Yli 20 ha:n tilat	
Tarvikkeet	47 p/1	22.2 %	52 p/1	26.9 %
Ihmistyö	74 "	34.9 "	58 "	30.0 "
Yleiskustannus	7 "	3.3 "	6 "	3.2 "
Omaisuskustannus	84 "	39.6 "	77 "	39.9 "
	212 p/1	100.0 %	193 p/1	100.0 %
Maidosta saatu hinta			166 p/1	
Erotus	46 p		27 p	

Taul. 4. Työtulo Etelä-Pohjanmaan kirjanpitotiloilla
vuosina 1979 ja 1980

	Työtulo tuntia kohti, mk	
Tilat keskimäärin	1979	1980 (e)
Alle 10 ha:n tilat	6.56	7.37
10-20 " "	7.31	8.79
20-30 " "	12.21	15.85
Yli 30 " "	15.97	17.42
Maitotilat, alle 20 ha	8.24	
Yli 20 "	10.13	
Sikatilat, alle 20 ha	12.81	
Yli 20 "	19.44	
Kasvinviljelytilat alle 20 ha	2.69	
Yli 20 "	18.80	
Maataloustyöntekijäin palkat		
Miehet	15.20	16.80
Naiset	12.70	14.10

